

גגד לנחמת שבת ושני וחמישי

ויהי בשלח

תפסיר רס"ג

וַיְהִי בַשִּׁלַח פְּרַעֲהַ אֶת־
הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים
דָּרָךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי
קָרֹב הוּא כִּי אָמַר
אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם
בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ

יז) פכאן למא אטלק פרעון אלקום. אן אללה למ יסיירהם טריק בלד פלסטין. לאנה קריב. לאן אללה קאל. פלא ינדם אלקום. אדיא ראו אלחרב פירגעו אלי מצר: יח) פאדארקם אללה. טריק אלבר אלי בתר אלקלזם. ומתעביין. צעדו בני אסראיל מן בלד מצר:

מִצְרַיִמָּה: וְהָוָה. כִּד שִׁלַח פְּרַעֲהַ ית עמא. וְלֹא דִבְרַנּוּן יִי. אֹרַח
אַרְעַ פְּלִשְׁתֵּי אֵי. אַרִי קָרִיבָא הִיא. אַרִי אָמַר יִי. דְלמָא יזועון עמא.
בְּמַחְזִיחֻן קָרְבָא וִיתוּבוּן לְמִצְרַיִם: וַיֵּסֶב אֱלֹהִים |
אֶת־הָעָם דָּרָךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמִשִּׁים עָלוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וְאַסְחָר יִי ית עמא. אֹרַח
מִדְבָּרָא לִימָא דְסוּף. וּמִזְרִזִין סְלִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

רס"י

הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו (שמות 3 ג) ותשם בסוף, (ישעי 50) קנה וסוף קמלו: וחמשים. אין חמושים אלא מזינים. לפי שהסבן במדבר גרם להם שעלו חמושים שאלו הסיבן דרך ישוב לא היו מחמשים להם כל מה שצריכין, אלא באדם שעובר ממקום למקום ויבדעתו לקנות שם מה שיצטרך, אבל כשהוא פורש למדבר צריך לזמן לו כל הצרף, ומקרא זה לא נכתב כי אם לשבר את האזן, שלא תתמה במלחמת עמלק ובמלחמות סיוון ועוג ומדין, מדיכן היו להם כלי זין שהפום ישראל בהרב. וכן הוא אומר (יחזק 6 יד) ואתם תעברו חמשים. וכן תרגם אנקלוס מזרזין, כמו וירק את

ויהי בשלח פרעה וגוי ולא נחם. ולא נהגם, כמו (שמות 33 לד) לך נחה את העם, (משלי 1 כז) בהתהלךך תנחה אותך: כי קרוב הוא. ונחם לשוב באותו הדרך למצרים. ומדרשי אגדה יש הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת (צמדני יד מס) וירד העמלקי והכנעני וגוי. אם הלכו דרך ישר היו חוזרים, ומה אם כשהקיפם דרך מעקם אמרו (צמדני יז ז) נתנה ראש ונשובה מצרימה, אם הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה: פן ינחם. ויחשבו מחשבה על שיצאו ויתנו לב לשוב: יח ויסב. הסבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף. וסוף

תפסיר רס"ג

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-עֲצֻמוֹת
 יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבִּיעַ
 הַשְּׁבִיעִים אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים
 אֶתְכֶם וְהִעֲלִיתֶם אֶת-
 עֲצַמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: וְאָסִיק

(ט) פֶּקֶד מוֹסִי. עֲצֻמֹת יוֹסֵף מֵעַד. לֵאמֹר כִּי אֶחָלֵף בְּנֵי אִסְרָאֵל קִאִילֵא. אִדִּיא (קרי: אִדִּין) דְּכִרְכֶם אֱלֹהִים. פֶּקֶד יוֹסֵף בְּעֲצֻמֹתַי מִן הַיָּמִים מֵעַכְשָׁיו: (כ) פֶּקֶד יוֹסֵף מִן סִפּוֹת. נִזְלוּ פִּי אִיתֶם. פִּי טָרַף אֱלֹהִים: (כא) וְאֱלֹהִים סִפּוֹת בֵּין יְדֵיהֶם נִהָרָא. בְּעִמּוֹד מִן גִּמְמֵם

מֹשֶׁה. יָת גְּרַמִּי יוֹסֵף עִמִּיהָ. אֲרִי אִמְמָא
 אִמִּי. יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימֵר. מְדַבֵּר דְּכִיר יִי יִתְכּוֹן. וְתִסְקוֹן יָת גְּרַמִּי.
 מִפֶּא עִמְכוֹן: בַּ וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתְם בְּקִצֵּה
 הַמִּדְבָּר: וְנִטְלוּ מִסּוּפּוֹת. וְשָׂרוּ בְּאֶתְם. דְּבִסְטֵר מִדְּבָרָא:
 וַיְהִי הַלַּיְלָה לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעִמּוֹד עֲנָן
 לְנַחְתָּם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעִמּוֹד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם
 לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה: וַיִּי. מְדַבֵּר קְדָמִיהוֹן בִּימְמָא. בְּעִמּוֹדָא
 דְּעִנְנָא לְדְּבָרוֹתָהוֹן בְּאִוְרָחָא. וּבְלֵילֵיא. בְּעִמּוֹדָא דְּאִישְׁתָּא לְאִנְהָרָא

— רס"י —

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (כא) וְאֱלֹהִים סִפּוֹת בֵּין יְדֵיהֶם נִהָרָא. בְּעִמּוֹד מִן גִּמְמֵם
 אֶחָד מִחֲמִשָּׁה יִצְאוּ וְאַרְבַּעַת חֲלָקִים מִתּוֹ
 בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אֶפְלָה: יֵט הַשְּׁבִיעִים הַשְּׁבִיעִים.
 הַשְּׁבִיעִים שׁוֹשְׁבֵיעוּ לְבִנְיָהֶם. וְלָמָּה לֹא
 הַשְּׁבִיעִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ כְּנָעַן מִיָּד,
 כִּמּוֹ שֶׁהַשְּׁבִיעִים יַעֲקֹב, אָמַר יוֹסֵף אֲנִי שְׁלִיט
 הַיָּמִים בְּמִצְרַיִם וְהָיָה סֶפֶק בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת, אֲבָל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם לַעֲשׂוֹת, לְכַף הַשְּׁבִיעִים
 לְכַשְׁיָגְאֵלוֹ וַיִּצְאוּ מִשָּׁם שִׁישְׁאוֹהוּ: וְהִעֲלִיתֶם
 אֶת עֲצַמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם. לְאֶחָיו הַשְּׁבִיעִים

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שָׂאֵף עֲצֻמוֹת כָּל הַשְּׁבִיעִים הִעֲלוּ
 עִמָּהֶם, שׁוֹנְאֵמֵר אִתְּכֶם: כַּ וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת.
 בַּיּוֹם הַשְּׁנַיִ שְׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹן בָּאוּ מֵרַעְמֵסֶס
 לְסִפּוֹת: כַּ לְנַחְתָּם הַדֶּרֶךְ. נְקוּד פִּתְחָא,
 שְׁהוּא כִּמּוֹ לְהַנְחוֹתָם, כִּמּוֹ (דְּזִרִיס ס לֵג)
 לְרֵאוֹתְכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ בָּהּ, שְׁהוּא כִּמּוֹ
 לְהִרְאוֹתְכֶם, אִף כִּי לְהַנְחוֹתְכֶם עַל יְדֵי שְׁלִיחָא.
 וּמִי הוּא הַשְּׁלִיחָא עִמּוֹד הָעֲנָן, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּכַבּוּדוֹ מוֹלִיכֵנוּ לְפָנֵיהֶם. וּמִכָּל מְקוֹם אֶת
 עִמּוֹד הָעֲנָן הַכִּין לְהַנְחוֹתְכֶם עַל יְדוֹ, שְׁהָרִי עַל

זֶלֶק הַרְקָדוֹן: כַּ לְנַחְתָּם. נְקוּד פִּתַח שְׁהוּא כִּמּוֹ לְהַנְחוֹתְכֶם (מִהַר"ב):

תפסיר רס"ג

לידלדם עלי אלטרין. ופי אלליל בעמוד מן נאר ליצי לדם. פיסירו נהאר אלילא: (כב) לא יזול עמוד אלג'מאם נהאר. ועמוד אלנאר לילא. מן בין ידי אלקום: יד א) תים כלם אללה מוסי תכלימא: (ב) מר בני אסראיל. אן ירגעון. וינזלון בין ידי פם אלחירות. בין מגדול ובין אלבחר. בין ידי בעל צפון. תיאלה תנזלון עלי אלבחר: ג) חתי יקול פרעון ען

להון למיזל ביממא ובליילא: כב לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה לפני העם: לא עדי. עמודא דעננא ביממא. ואף לא עמודא דאישתא בליילא. מן קדם עמא: פ ספרי בספרי תימן יד וידבר יהוה אל-משה לאמר: ומליל יי עם משה למימר: ד דבר אל-בני

ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדול ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו על-הים: מליל עם בני ישראל. ויתובון. וישרון קדם פום חירתא. בין מגדול ובין ימא. קדם בעיל צפון. לקבליה תשרון על ימא: ג ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר: וימר פרעה על בני ישראל. מעורבלין אנון

רס"י

לפני פי החירת. הוא פיתום, ועכשיו נקרא פי החירות על שם שנעשו בני חורין, והם שני סלעים גבוהים וזקופים, והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים: לפני בעל צפון. הוא נשאר מכל אלהי מצרים, כדי להטעותן, שיאמרו קשה יראתן. ועליו פרש איוב (איוב יז כג) משגיא לגוים ויאבדם: ג ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן (פסוק יז) ה' ילחם לכם, עליכם, (בראשית כ יג) אמרי לי

ידי עמוד הענן הם הולכים, ועמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך: כב לא ימיש. הקדוש ברוך הוא את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה: יד ז וישבו. לאחוריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות את פרעה שיאמר תועים הם בדרך, כמו שנאמר (פסוק ג) ואמר פרעה לבני ישראל וגו': ויחנו

תפסיר רס"ג

בְּאַרְעָא אֶחָד עֲלִיהוֹן מִדְּבָרָא:

וְחִזְקֹתִי אֶת-לֵב-פַּרְעֹה

וְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וְאֶכְבְּדָה

בַּפַּרְעֹה וּבְכָל-חֵילוֹ וַיִּדְעוּ

מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה

וַיַּעֲשׂוּ-בֵן: וְאֶתְקִיף יָת לְבָא דְּפַרְעֹה

וַיִּרְדֹּף בְּתַרְיָהוֹן. וְאֶתְיִקֵּר בַּפַּרְעֹה וּבְכָל

מִשְׁרַתֵּיהּ. וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי אַרְי אָנָּא יְיָ.

וַיַּעֲבֹדוּ בֵן: ה' וַיִּגְדֹּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם

וַיִּהְיֶה לְבַב פַּרְעֹה וַיַּעֲבֹדֵהוּ אֶל-הָעַם וַיֹּאמְרוּ

מִה-זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי-שָׁלַחְנוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל

מֵעֲבָדָנוּ: וְאֶתְחֹא לְמֶלֶךְ דְּמִצְרַיִם. אַרְי אָזֵל עֲמָא. וְאֶתְהַפִּיךְ.

לְבָא דְּפַרְעֹה וַעֲבֹדֵהּ בְּעֲמָא. וַאֲמָרוּ מָא דָּא עֲבַדְנָא אַרְי שְׁלַחְנָא

בני אסראיל. אנהם מתחזירין פי אלבלד. ואן אלבר קד אנג'לק עליהם: ד) ואש'ד קלב פרעון ויכלבהם. ואתעצ'ם בפרעון וגמיע גנדה. ויעלם אלמצריון אני אללה. פצענו כדאד: ה) פאכ'בר מלך מצר. אן אלקום קד הרבו. אנקלב קלבה וקואדה אליהם. וקאלו מא דא צנענא. אד' אטלקנא בני אסראיל מן כידמתנא:

אָזֵי הוּא. אַמְרֵי עָלֵי: **נְבָכִים הֵם**. בְּלוֹאִים וּמִשְׁקָעִים וְזִלְטָא שִׁינִי'ן, כְּמוֹ (סְכִלִּיס פִּד ז') בְּעַמְק הַבְּכָא, (אִיז כח יא) מְבַכֵי נְהָרוֹת, (שס לז טו) נְבָכִי יִם. נְבָכִים הֵם בְּלוֹאִים הֵם בְּמִדְבָּר, שְׂאִינָן יוֹדְעִין לְצִאת מִמֶּנּוּ וּלְהִיכֵן יִלְכוּ: ד) **וְאֶכְבְּדָה בַּפַּרְעֹה**. בְּשִׁתְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְנַקֵּם בְּרָשָׁעִים שְׁמוֹ מִתְגַּדֵּל וּמִתְכַּבֵּד. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִחְזַקֵּל לז כז) וְנִשְׁפָּטְתִי אֶתּוֹ וְגו', וְאַחַר כֵּן (שס כג) וְהִתְגַּדְּלִתִי וְהִתְקַדְּשִׁיתִי וְנִדְעָתִי וְגו', וְאוֹמֵר (סְכִלִּיס טו ז') שְׁמָה שְׁבַר רִשְׁפֵי קִשְׁתִּי, וְאַחַר כֵּן (שס פסוק ז) נִדְעָה בִּיהוּדָה אֱלֹהִים, וְאוֹמֵר (שס ט יז) נִדְעָה ה' מִשְׁפָּט עֲשֵׂה: **בַּפַּרְעֹה וּבְכָל חֵילוֹ**. הוּא הִתְחִיל בְּעִבְרָה וּמִמֶּנּוּ הִתְחִילָה הַפְּרָעֻנוֹת:

— כ"ט —

וַיַּעֲשׂוּ בֵן. לְהַגִּיד שְׂבָחֻן שְׁשָׁמְעוּ לְקוֹל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמְרוּ הֵיאֵךְ נִתְקַרַּב אֶל רֹדְפֵינוּ, אָנוּ צְרִיכִים לְבְרוּחַ, אֲלֵא אָמְרוּ אֵינן לָנוּ אֲלֵא דְבָרֵי בֵן עֲמָרָם: כ) **וַיִּגְדֹּל לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם**. אִיקְטוּרִין שְׁלַח עֲמָדָם, וְכִינָן שְׁהִיְעוּ לְשִׁלְשֵׁת יָמִים שְׁקִבְעוּ לֵילָךְ וְלָשׁוּב וְרָאוּ שְׂאִינָן חוֹזְרִין לְמִצְרַיִם, בָּאוּ וְהִגִּידוּ לְפַרְעֹה בְּיוֹם הָרְבִיעִי. בְּחִמְיָשִׁי וּבְשִׁשִּׁי רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, וְלֵיל שְׁבִיעִי יָרְדוּ לַיָּם, בְּשַׁחְרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְהוּא יוֹם שְׁבִיעִי שְׁלִפְסָח, לְכֵן אָנוּ קוֹרִין הַשִּׁירָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי: **וַיִּהְיֶה**. נְהַפֵּךְ מִמַּדָּה שְׁהִיָּה, שְׁהִרֵי אָמַר לָהֶם (שְׁמוֹת יז ל) קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, וְנִדְפַךְ לְבַב עֲבָדֵי, שְׁהִרֵי לְשַׁעֲבַר הָיוּ אוֹמְרִים לוֹ (שס י ז) עַד מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ

תפסיר רס"ג

(ו) פֶּאֶסְרָג מִרְכָּבָה. וְאֶכֶד' קומה מעה: ז) וְאֶכֶד' סת מאיה' מִרְכָּבָא מִכְּתָרָא. וְסֵאִיר מִרְאֵב אֱלִמְצָרִיּוֹן אֱלֹדִין כְּדֵאֵד. וְקוֹאֵד עֲלֵי גְמִיעֵהֶם: ח) וְשׂוֹדֵד אֱלֵלָה. קֶלֶב פֶּרְעוֹן מֶלֶךְ מִצְרַיִם. וְכֶלֶב בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְבְנֵי אִסְרָאֵל. כִּי־אֲרָגִין בְּיַד רְפִיעָה: ט) וְכֶלֶב־הֵם אֱלִמְצָרִיּוֹן. וְלִחְזוֹתָם נֶאֱזָלִין

יֵת יִשְׂרָאֵל מִפְּלֶחֶן־נָא: וְיֶאֱסֹר
אֶת־רֶכְבּוֹ וְאֶת־עֲמּוֹ לֶקַח
עֲמּוֹ: וְטָקִים יֵת רְתִבִּיהָ. וְיֵת עֲמִיהָ
דְּבַר עֲמִיהָ: וְיֶקַח שֵׁש־מֵאוֹת
רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב
מִצְרַיִם וְשֵׁשׁ־עַל־כֶּלֶוֹ:
וְדַבֵּר. שֵׁית מָאָה רְתִבִּין בַּחֲרֹן. וְכָל
רְתִבֵי מִצְרָאִי. וְגִבְרִין מִמֶּנּוּ עַל כּוֹלְהוֹן:

וְיִחְזַק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וְיִרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ
בְיַד רָמָה: וְתִקֹּף יְיָ יֵת לִבָּא דְפֶרְעָה מִלְּפָא דְמִצְרַיִם. וְרִדְף.
בְּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקִין בְּרִישׁ גְּלִי: (שׁו"י) וְיִרְדְּפוּ
מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֶגּוּ אוֹתָם חַנִּים עַל־הֵים

— רש"י —

זוה היתה בחור: וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם. וְעֲמֵהֶם
כָּל שְׂאֵר הַרְכָּב וּמֵהֵיכָן הָיוּ הַבְּהֵמוֹת
הַלֵּלוּ. אִם תֹּאמַר מִשְׁלֵי־מִצְרַיִם, הָרִי נֹאמַר
(שמות ט ו) וַיִּמַּת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם, וְאִם
תֹּאמַר מִשְׁלֵי־יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא נֹאמַר (שס י כו)
וְגַם מִקְנֵהוּ יִלָּךְ עִמָּנוּ. מִשְׁלֵמֵי הָיוּ,
מִן הָיָא אֶת דְּבַר ה' (שס ט כ). מִכָּאֵן הָיָה רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר כִּשְׁר שְׁבַמְצָרִים הָרוּג,
טוֹב שְׁבַנְחָשִׁים רְצוּץ אֶת מוֹחוֹ: וְשֵׁשׁ
עַל כֶּלֶו. שְׁרֵי צְבָאוֹת כְּתִרְגוּמוֹ: וְיִחְזַק ה'
אֶת לֵב פְּרָעָה. שְׁהִיָּה תוֹלָה אִם
לְרִדְוֹף אִם לֵאו. וְחֹזֵק אֶת לְבוֹ לְרִדְוֹף:
בְּיַד רָמָה. גְּבוּרָה גְבוּרָה וּמְפָרְסָמֵת:

לְמוֹקֵשׁ, וְעֲכָשִׁיו נִהְפְּכוּ לְרִדְוֹף אַחֲרֵיהֶם
בְּשִׁבִיל מְמוֹנֵם שְׁהִשְׁאִילוּם: מִעֲבָדָנוּ. מִעֲבֹד
אוֹתָנוּ: וְיֶאֱסֹר אֶת רֶכְבּוֹ. הוּא בְּעֲצָמוֹ:
וְאֶת עֲמּוֹ לֶקַח עֲמּוֹ. מִשְׁכֶּם בְּדָבָרִים לְקִינוּ
וְנִטְלוּ מִמוֹנֵנוּ וְשִׁלְחָנוּם, בּוֹאוּ עִמִּי וְאֲנִי לֹא
אֶתְנַהֵג עִמָּכֶם כִּשְׂאֵר מְלָכִים, דְּרָף שְׂאֵר
מְלָכִים עֲבָדִיו קוֹדְמִין לוֹ בְּמִלְחָמָה, וְאֲנִי
אֶקְדִים לְפָנֵיכֶם, שְׁנֹאמַר (פסוק י) וּפְרָעָה
הַקְרִיב, הַקְרִיב עֲצָמוֹ וּמָהָר לְפָנֵי חֵילוֹתָיו.
דְּרָף שְׂאֵר מְלָכִים לְטוֹל בְּזָה בְּרֵאשׁ כְּמוֹ
שִׁיבְחָר, אֲנִי אֲשׁוּהָ עִמָּכֶם בַּחֲלָק, שְׁנֹאמַר
(שמות טו ט) אֶחֱלַק שְׁלָל: ז בַּחֹר. נִבְחָרִים,
בַּחֹר לְשׁוֹן יְחִיד כָּל רֶכֶב וְרֶכֶב שְׁבַמְנִין

תפסיר רס"ג

כָּל-סוֹס רֶכֶב פִּרְעֹה וּפָרָשָׁיו

וְחִילוֹ עַל-פִּי הַחִירֹת לְפָנָיו

בְּעַל צִפְּנָיו: וּרְדָפוּ מִצְרָאֵי בְּתַרְיֹהוֹן.

וְאִדְבִיקוּ יְתֵהוֹן בְּד שָׁרֵן עַל יַמָּא. כָּל

סוֹסוֹת רְתָבֵי פִרְעֹה. וּפָרָשׁוֹהֵי וּמִשְׁרֵיתֶיהָ.

עַל פִּי חִירָתָא. דְּקָדָם בְּעִיל צִפְּנָיו:

וּפִרְעֹה הֶקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי-

יִשְׂרָאֵל אֶת-עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה

מִצְרַיִם | נֹסַע אַחֲרֵיהֶם

וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעְקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה:

וּפִרְעֹה קָרִיב. וּזְקָפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן. וְהָא מִצְרָאֵי נְטֹלִין

בְּתַרְיֹהוֹן. וּדְחִילוֹ לַחֲדָא. וּזְעִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יי: וַיֹּאמְרוּ

אֶל-מֹשֶׁה הַמַּבְּלִי אֵינֶן-קְבָרִים בְּמִצְרַיִם

לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בַּמִּדְבָּר מֵה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ

לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: וַאֲמָרוּ לְמֹשֶׁה. הַמִּדְּלִית קְבָרִין בְּמִצְרַיִם.

דְּבַרְתָּנָא לְמַמַּת בְּמִדְבָּרָא. מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא. לְאַפְקוּתָנָא מִמִּצְרַיִם:

— כ"ט —

תנחומא: וַיִּצְעְקוּ. תפשו אמנות אבותם. באברהם הוא אומר (בראשית י"ז) אֵל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם, בְּיִצְחָק (ש"ס כ"ז סג) לְשׁוּחַ בְּשׂוּדָה, בְּיַעֲקֹב (ש"ס כ"ח י"א) וַיִּפְגַּע בְּמִקְוֹם: י"א הַמַּבְּלִי אֵינֶן קְבָרִים. וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים לקבר שם

י וּפִרְעֹה הֶקְרִיב. הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב וּפִרְעֹה קָרִב, מֵהוּ הֶקְרִיב, הֶקְרִיב עֲצָמוֹ וְנִתְאַמַּץ לְקָדָם לְפָנֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם: נֹסַע אַחֲרֵיהֶם. בְּלֵב אֶחָד כְּאִישׁ אֶחָד. דְּבַר אַחַר וְהִנֵּה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם, רָאוּ שֶׁר שֶׁל-מִצְרַיִם נֹסַע מִן הַשָּׁמַיִם לְעֹזֹר לְמִצְרַיִם.

זולק הדקדוק: "להוציאנו ממצרים. האל"ף בקמץ. והיה ראוי להוציאנו והוא כמו אנו בנו (מהר"ם):

תפסיר רס"ג

(יב) אליס הדיא אלקול. אלדי קלנאה לך במצר קאילא. דענא נכידם אלמצריון. פאן כידמתנא להם. אצלח לנא מן מותנא פי אלבר: יג) קאל מוסי' לאלקום לא תכיאפו. קפו ונאצרו מגזיתיה אללה. אלתי יצנעהא לכם אליום. פאנכם כמא ראיתם אלמצריון אליום. לא תעאודו אנ תרוהם אבדא (קרי: אבדאן) אלי אלדהר: יד) אללה יחארב ענכם. ואתם פאמסכו:

וְהָלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר
דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם
לֵאמֹר חַדְל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה
אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ
עֲבַד אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנּוּ
בַּמִּדְבָּר: הָלֹא דִין פִּתְגָמָא.
דְּמִלִּילְנָא עִמָךְ בְּמִצְרַיִם לְמִימְרָא.
שְׁבוּק מִנָּנָא וְנִפְלַח יְת מִצְרָאִי. אַרִי
טָב לָנָא דְנִפְלַח יְת מִצְרָאִי.

מִדְּנִמּוֹת בְּמִדְבָּרָא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־
תִּירְאוּ הַתִּיַצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־
יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם
הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתֶם עוֹד עַד־עוֹלָם:
וַאֲמַר מֹשֶׁה לְעַמָּא לָא תִדְחִלוּן. אַתְעַתְדוּ. וְחִזּוּ יְת פּוֹרְקָנָא דִינִי.
דִיעֲבִיד לְכוּן יוֹמָא דִין. אַרִי. דְחִזִּיתוּן יְת מִצְרָאִי יוֹמָא דִין.
לָא תִיסְפוּן. לְמַחֲזִיחוּן עוֹד עַד עֲלָמָא: יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם
וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: יי גִיח לְכוּן קָרַב. וְאַתּוֹן תִּשְׁתַּקּוּן: פ

— כס"י —

ליום קומי לעד, (דצרי כימיס צי יח כו) עד שובי בשלום, שאקום שאשוב: יג כי אשר ראיתם את מצרים וגי. מה שראיתם אותם אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד: יד ה' ילחם לכם. בשבילכם. וכן (פסוק כה) כי ה' נלחם להם. וכן (איוז יג ח) אם לאל תריבון, וכן (כראשית כד ז) ואשר דבר לי וכן (שופטים ו לט) האתם תריבון לבעל:

לקחתנו משם. ש"י פו"ר פיוללל"א ד"י נו"ן פושי"ש בלעז: יב אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו, (שמות כ כט) ירא ה' עליכם וישפוט: ממתנו. מאשר נמות, ואם היה נקוד מלאפ"ם היה נבאר ממיתתנו, עכשיו שנקוד בשו"ר"ק נבאר מאשר נמות, וכן (לכל טז ג) מי יתן מותנו. שנמות, וכן (שמואל ב' יט ט) מי יתן מותי, דאבשלום. שאמות, כמו (פניח ג ט)

תפסיר רס"ג

ויאמר (שלישי) בספרי תיטו טו

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה מִה-תַּצַּעַק
אֵלַי דְּבַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

וַיִּסְעוּ: וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה. קְבִילִית

צְלוֹתְךָ. מִלִּיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּטְלוּ:

וְאַתָּה הָרַם אֶת-מִטְּךָ

וְנָטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם

וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה: וְאַתָּה

טול ית חוטרך. וארים ית ידך. על ימא ובזעהי. וייעלון בני ישראל.

בְּגוֹ יַמָּא בַּיַּבְשָׁתָא: וְאַנִּי הִנְנִי מְחַזֵּק אֶת-לֵב

מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבְּדָהּ בַּפְּרָעָה

וּבְכָל-חֵילוֹ בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וְאַנָּה. הָאָנָּה מִתְקִיף ית

לבא דמצראי. וייעלון בתריהון. ואתיקר בפרעה ובכל משרתיה.

בְּרַתְפוּהִי וּבַפְּרָשׁוּהִי: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה

בְּהַכְּבֹדִי בַּפְּרָעָה בְּרַכְּבוֹ וּבַפְּרָשָׁיו: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם

ארי אנא יי. באתיקרותי בפרעה. ברתפוהי ובפרשוהי:

וַיִּסַּע מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים הַהֵלֶךְ לְפָנָי מַחְנָה

רס"י

להלן (ישטיב מכ יא) על בני ועל פעל ידי
תצוני: דבר אל בני ישראל ויסעו.
אין להם אלא לסע שאין הים עומד
בפניהם, כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה
שהאמינו בי ויצאו, לקרוע להם הים:

טו מה תצעק אלי. למדנו שהיה משה
עומד ומתפלל, אמר לו הקדוש ברוך הוא
לא עת עתה להאריך בתפלה שישאל
נתונין בצרה. דבר אחר מה תצעק אלי
עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו שנאמר

תפסיר רס"ג

בין ידי עסכר בני אִסְרָאֵל. וְצֵאֵר וְרֵאֵהֶם. וְרַחֵל עֲמוּד אֲלֶגְמָאָם מִן בֵּין יְדֵיהֶם. וְיִקְרָף וְרֵאֵהֶם: (כ) פְּדֻכִּיל בֵּין עֲסֶכֶר אֲלִמְצִרְיוֹן. וּבֵין עֲסֶכֶר אֲלֵאֲסֵרָאֲלִיוֹן. וּפֶאֶן אֲלֶגְמָאָם וְאֲלִצִּילָאָם. פְּגִשִׁיא אֲלִלִיל. וְלֹם יִתְקַדֵּם אַחַדְהֶמָּא. אֲלִי אֲלֵאֲכִיר טוֹל אֲלִלִיל: (כא) פְּמֹד מוּסִי יְדֵהָ עֲלִי אֲלִבְחֵר. וְסִייר אֲלֵלָה אֲלִבְחֵר. בְּרִיחַ קָבוֹל צַעֲבָה טוֹל

יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךָ מֵאַחֲרֵיהֶם
וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם
וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וְנִטַּל
מִלְּאֲבָא דִּי. דְּמִדְּבַר קָדָם מִשְׁרִיתָא
דְּיִשְׂרָאֵל. וְאַתָּא מִבְּתַר־הוּן. וְנִטַּל.
עֲמוּדָא דְּעֲנָנָא מִן קְדָמִיהוּן. וְשָׂרָא
מִבְּתַר־הוּן: ב וַיָּבֵא בֵּין א מַחֲנֶה
מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל
וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשֵׁךְ וַיֵּאָר

אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כָּל־הַלֵּילָה:
וְעַל. בֵּין מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַאִי. וּבֵין מִשְׁרִיתָא דְּיִשְׂרָאֵל. וְהוּהוּ עֲנָנָא
וְקַבְלָא לְמִצְרַאִי. וְלִישְׂרָאֵל נָהַר כָּל לַיְלָא. וְלֹא אֶתְקַרְבוּ דִּין. לְוֹת דִּין
כָּל לַיְלָא: כ וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם וַיּוֹלֶךְ
יְהוָה אֶת־הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל־הַלֵּילָה

רס"י

נִטְלוּ מִלְּפָנָיו וְנִתְּנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ זָאבִים
מֵאַחֲרָיו. נִתְּנוּ לְפָנָיו. בָּאוּ לְסִטִּים לְפָנָיו
וְזָאבִים מֵאַחֲרָיו. נִתְּנוּ עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם.
כָּד (כּוּשֶׁע יא ג) וְאַנְכִי תִרְגְּלִתי לְאַפְרִים קָחֶם
עַל זְרוּעוֹתַי: וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשֵׁךְ. לְמִצְרַיִם:
וַיֵּאָר. עֲמוּד הָאֵשׁ אֶת הַלֵּילָה לְיִשְׂרָאֵל
וְהוֹלֶךְ לְפָנֵיהֶם כְּדָרְכוּ לְלַכֵּת כָּל הַלֵּילָה.
וְהַחֲשֵׁךְ שְׁלַעֲרַפֵּל לְצַד מִצְרַיִם: וְלֹא קָרַב זֶה
אֶל זֶה. מַחֲנֶה אֶל מַחֲנֶה: כּוּ בְרוּחַ קָדִים
עֲזָה. בְּרוּחַ קָדִים שְׁהִיא עֲזָה שְׁבְרוּחוֹת, הִיא
הַרוּחַ שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּחַ הוּא נִפְרַע בָּהּ מִן
הַרְשָׁעִים, שְׁנֹאֲמַר (יִמֵּיכ יא י) בְּרוּחַ קָדִים
אֲפִיצֵם, (כּוּשֶׁע יג טו) יָבֵא קָדִים רוּחַ ה'.

יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵיהֶם. לְהַבְדִּיל בֵּין מַחֲנֶה
מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֶה יִשְׂרָאֵל, וְלִקְבֹּל חֲצִים
וּבְלִיסְטְרָאוֹת שְׁלִ-מִצְרַיִם. בְּכָל מְקוֹם הוּא
אוֹמֵר מִלְּאֶף ה', וּפֶאֶן מִלְּאֶף הָאֱלֹהִים, אֵין
אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם אֵלָא דִּין, מִלְּמַד שְׁהִיוּ
יִשְׂרָאֵל נִתּוּנִין בְּדִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אִם לְהַנְצִיל
אִם לְהַאֲבֵד עִם מִצְרַיִם: וַיִּסַּע עֲמוּד הָעֲנָן.
כְּשִׁחֲשָׁכָה וְהַשְּׁלִים עֲמוּד הָעֲנָן אֶת הַמַּחֲנֶה
לְעֲמוּד הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק הָעֲנָן כְּמוֹ שְׁהִיהָ
רְגִיל לְהַסְתַּלַּק עֲרִבִית לְגַמְרִי, אֵלָא נִסַּע
וְהוֹלֶךְ לוֹ מֵאַחֲרֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם:
כ וַיָּבֵא בֵּין מַחֲנֶה מִצְרַיִם. מִשָּׁל לְמַהֲלֶךְ
בְּדָרְךָ וּבְנֹו מִהֲלֶךְ לְפָנָיו. בָּאוּ לְסִטִּים לְשִׁבוֹתוֹ.

תפסיר רס"ג

וַיִּשֶׁם אֶת־הַיָּם לַחֲרֹבָה

אלליל. חתי ציירה גפאפא.
בעד מא אנשק אלמא:
כב) ודכילו בני אסראיל פי וסט
אלבחר פי אלבאס. ואלמא
להם אסוארא. ען ימינהם וען
יסארהם: כג) פכלבוהם
אלמצריון ודכילו וראהם. גמיע
כיל פרעון. ומראכבה
ופרסאנה. אלי וסט אלבחר:
כד) פלמא כאן פי נובה
אלגידאה. אטלע אללה עלי

וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם: וְאֲרִים מֹשֶׁה יָת

יָדִיהָ עַל יַמָּא. וְדַבֵּר יי יָת יַמָּא. בְּרוּחַ

קְדוּמָא תַקִּיף כָּל לִילִיָא. וְשׁוּי יָת יַמָּא

לְיַבֶּשְׁתָּא. וְאֲתַבְּזְעוּ מֵיָא: כֵּב וַיִּבְאוּ

בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם

בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה

מִיַּמִּינָם וּמִשְׂמָאלָם: וְעָלוּ בְנֵי

יִשְׂרָאֵל. בְּגוּ יַמָּא בַּיַּבֶּשְׁתָּא. וּמֵיָא לְהוֹן שׁוּרִיָן. מִיַּמִּינְהוֹן וּמִשְׂמָאלְהוֹן:

כֵּב וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיִּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּס

פָּרְעָה רֹכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל־תוֹךְ הַיָּם: וּרְדְּפוּ מִצְרָאִי

וְעָלוּ בְּתַרְיָהוֹן. כָּל סוּסוֹת פָּרְעָה. רְתַבּוּהִי וּפְרָשׁוּהִי. לְגוּ יַמָּא:

כֵּב וַיְהִי בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה אֶל־

מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹס אֶת מַחֲנֵה

מִצְרַיִם: וַהֲוֶה בְּמִטְרַת צַפְרָא. וְאַסְתַּכִּי יי לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרָאִי.

— רס"י —

קרוי אשמורת, וזהו שתרגם אנקלוס במטרת:
וישקף. ויבט, כלומר פנה אליהם
להשחיתם, ותרגומו ואסתכי, אף הוא לשון
הבטה, כמו (במדכ כג יד) שדה צופים. חקל
סכותא: בעמוד אש וענן. עמוד ענן יורד
ועושה אותו כטיט ועמוד אש מרתידו, וטלפי
סוסייהם משתמטות: ויהם. לשון מהומה,
איטודישו"ן זלטו ערבבם, נטל סגניות שלהם.
ושנינו בפרקי רבי אליעזר בנו של רבי יוסי
הגלילי כל מקום שנאמר בו מהומה, הרעמת

(יחזקאל כז כו) רוח הקדים שברך בלב ימים,
(ישעי כז ט) הגה ברוחו הקשה ביום קדים:
ויבקעו המים. כל מים שבעולם: כג כל
סוס פרעה. וכי סוס אחד היה אלא מגיד
שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס
אחד: כי באשמורת הבקר. שלשת חלקי
הלילה קרויין אשמורות, ואותה שלפני
הבקר קורא אשמורת הבקר. ואומר אני לפי
שהלילה חלוק למשמרות שיר של-מלאכי
השרת, בת אחר בת לשלשה חלקים, לבך

תפסיר רס"ג

עספר אלמצריון. בעמוד מן נאר וג'מאם. פאהאמה: (כה) ואזאל לואלב מראכבהם. וסאקהם בענף חין קאל אלמצריון. נהרב בין ידי בני אסראיל. לאן אללה. יחארב ענהם אלמצריון: (כו) פקאל אללה למוסי. מד ידך עלי אלבחר. ירגע אלמא עלי אלמצריון. ומראכבה ופרסאנה: (כז) פמד מוסי ידה עלי אלבחר. פרגע. ענד

בעמודא דאישתא ועננא. ושגיש. ית משריתא דמצראי: כה ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו בכבדת ויאמר מצרים אנוסה מפני ישראל כי יהוה נלחם להם במצרים: ואעדי. ית גלגלי רתביהון. ומדברין להון בתקוף. ואמרו מצראי. נערוק מן קדם ישראל. ארי דא היא גבורתא דיי.

דעבד להון קרבין במצרים: פ רביעי בספר (דביעי) בו ויאמר יהוה אל-משה נטה את-ידך על-הים וישבו המים על-מצרים על-רכבו ועל-פרשיו: ואמר יי למשה. ארים ית ידך על ימא. ויתובון מיא על מצראי. על רתביהון ועל פרשיהון: כו ויט משה את-ידו על-הים וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים לקראתו וינער יהוה את-מצרים בתוף הים:

רס"י

בארץ מצרים, שבשם שאלו לוקים על הים, כף לוקים אותם שנשארו במצרים: כו וישבו המים. שוקופים ועומדים בחומה, ישונו למקומם ויכסו על מצרים: כז לפנות בקר. לעת שהבקר פונה לבא: לאיתנו. לתקפו הראשון: נסים לקראתו. שהיו מהממים ומטרפים ורצין לקראת המים: וינער ה'. כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כף היו עולין

קול הוא, וזה אב לבלן (שמואל א' ז י) וירעם ה' בקול גדול וגוי על פלשתים ויהמם: ככ ויסר את אפן מרכבתיו. מכח האש נשרפו הגלגלים והמרכבות נגררות, והיושבים בהם נעים ואיבריהן מתפרקין: וינהגהו בכבדת. בהנהגה שהיא כבדה וקשה להם, במדה שמדדו (שמוס ט לד) וכבד לבו הוא ועבדיו. אף כאן וינהגהו בכבדות: נלחם להם במצרים. דבר אחר במצרים.

תפסיר רס"ג

אתגאה אלג'דאה לצעובתה. והם הארבין תלקאה. פג'דקהם אללה פי וסטה: כח) באן רגע אלמא. וג'טא אלמראכב ואלפרסאן. וסאיר גיוש פרעון. אלדכ'ליון וראהם פי אלבחר. לם יבק מנהם ולא ואחד: כט) ובני אסראיל. סארו פי אליבאס פי וסט אלבחר. ואלמא להם אסוארא. ען ימינהם וען יסארהם: ל) ואג'את' אללה. פי ד'אלך אליום. בני אסראיל מן יד אלמצריון. וראו בני אסראיל אלמצריון אמואתא עלי שאט אלבחר:

וארים משה ית ידיה על ימא. ותב ימא. לעדן צפרא לתוקפיה. ומצראי ערקין לקדמותיה. ושניק יי. ית מצראי בגו ימא: כח) וישבו המים ויכסו את הרכב ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים אחריהם בים לא-נשאר בהם עד-אחד: ותבו מיא. וחפו ית רתפיא וית פרשיא. לכל משרית פרעה. דעלו בתריהון בימא. לא אשתאר בהון עד חד: כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימינם ומשמאלם: ובני ישראל. הליכו ביבשתא בגו ימא. ומיא להון שורין. מימינהון ומשמאלהון: ל) וישע יהוה ביום ההוא את-ישראל מיד מצרים וירא ישראל את-מצרים מת על-שפת הים: ופרק יי. ביומא ההוא. ית ישראל, מיידא דמצראי. וחזא ישראל, ית מצראי.

• כס"י •

תעשה נחשת, וכן (ט) לכל כלי המשכן בכל עבודתו, (כמדבר ד לב) ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם, ואינה אלא תקון לשון: לוירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל בשם שאנו עולים מצד זה כף הם

ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקדוש ברוך הוא בהם חיות לקבל היסורין: וינער. ושניק, והוא לשון טרוף בלשון ארמי והרבה יש במדרשי אגדה: כח) ויכסו את הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כף דרך המקראות לכתוב למ"ד יתרה, כמו (לכנ כג) לכל בליו

תפסיר רס"ג

לא) פראו בני אסראיל אל־אפה אל־עצימה. אלתי אחלהא אללה באלמצרינון. פכיאפו אלקום אללה. ואמנו באללה. ובמוסי (סוללה: טו א) חנינדי (קרי: חנינדין) סבה מוסי ובני אסראיל. הדעה אל־תסבחה ללה. וקאלו אגמעין. נסבח ללה אד' אקתדר אקתדארא. אלכיל ורפאבהא

מִיתִין, עַל בִּיךָ יִמָּא: לֵא וַיֹּרֵא
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה
אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם
וַיִּירָאוּ הָעַם אֶת־יְהוָה
וַיֹּאמְרוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה
עֲבָדוּ: וַחֲזָא יִשְׂרָאֵל, יֵת גְּבוּרַת יְדָא
רַבְתָּא. דְּעֵבֵד יֵי, בְּמִצְרָאֵי. וּדְחִילו עֵמָא,

מן קדם יי. והימינו, במימרא דיי. ובנביאות משה, עבדיה: פ
טו א אז ישיר-משה ובני ישראל את-השירה
הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה
כי-גאה גאה סוס ורכבו רמה בים: בכן שבח משה

— רס"י —

שבקש לבנות ולא בנה. למדנו שהי"ד על שם המושבה נאמרה, זהו לישוב פשוטו. אבל מדרשו אמרו רבותינו זכרונם לברכה, מכאן רמזו לתהיות המתים מן התורה, וכן בכלן חוץ משלשלמה, שפרשוהו בקש לבנות ולא בנה. ואין לומר ולישב הלשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון (איוט טו) ככה יעשה איוב, (צמדז ט כג) על פי ה' יחגו, (סס ט) ויש אשר יהיה הענן, לפי שהן דבר ההוה תמיד, ונזכר בו בין לשון עתיד בין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה אינו יכול לישבו בלשון הוה: פי גאה גאה. שנתגאה על כל גאה בתרגומו. דבר אחר בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בנבירו ומתגבר עליו מפילו מן הסוס וכאן סוס ורכבו רמה בים וכל שאי

עולין מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחריו: לא את היד הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של-הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות נופלין על לשון יד, וכלן לשון יד ממש הן, והמפרשו יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

פז ט אז ישיר משה. אז כשראה הגס עלה בלבו שישיר שירה, וכן (יושט י יז) אז ידבר יהושע, וכן (מלכיס ט' ז ט) ובית יעשה לבת פרעה, חשב בלבו שיעשה לה, אף כאן ישיר, אמר לו לבו שישיר, וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה. וכן ביהושע, כשראה הגס אמר לו לבו שידבר וכן עשה (יושט י יז) ויאמר לעיני ישראל, וכן שירת הבאר שפתח בה (צמדז כ ט) אז ישיר ישראל, פרש אחריו עלי באר ענו לה. (מלכיס יא ז) אז יבנה שלמה במה, פרשו בו חכמי ישראל

תפסיר רס"ג

ובני ישראל. ית תושבחתא הָדָא, קָדָם
 יי. וְאָמְרוּ, לְמִימְרֵי. נִשְׁבַּח וְנוֹדִי, קָדָם יי.
 אָרִי אֶתְגָּאִי עַל גִּיּוֹתֵנְיָא, וְגִיּאוֹתָא דִּילִיָּה
 הִיא. סוּסְיָא וְרַכְבֵּיהּ, רָמָא בִּימָא:

רמא בהם פי אלבחר: (ב) עזי
 ומגדי אלאזלי. אלדי כאן לי
 גותא. הדא טאיקי אוי
 אליה. אלאה אבי ארפעה:

עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי־לִי
 לִישׁוּעָה זֶה אֵלֵי וְאֲנוּהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וְאֲרַמְמָנְהוּ:

רס"י

וְזִמְרַתִּי אֵלֶּיָא וְזִמְרַתִּי, וְכֻלָּם סְמוּךְ לָהֶם וַיְהִי לִי
 לִישׁוּעָה, לְכַף אֲנִי אֹמֵר לְיֹשֵׁב לְשׁוֹן הַמִּקְרָא.
 שְׂאִין עֲזִי כְמוֹ עֲזִי, וְלֹא וְזִמְרַת כְּמוֹ וְזִמְרַתִּי,
 אֵלֶּיָא עֲזִי שֵׁם דְּבַר הוּא, כְּמוֹ (שס קנג 6)
 הַיּוֹשְׁבֵי בְּשָׂמַיִם, (טוֹזִיז 6 ג) שׁוֹכְנֵי בְּחֻגֵי
 סְלַע, (דְּזִיז 6 ג) שׁוֹכְנֵי סְנָה, וְהוּוּ הַשְּׁבַח עֲזִי
 וְזִמְרַת יְהוָה הוּא הֵיחָד לִי לִישׁוּעָה, וְזִמְרַת דְּבוּק
 הוּא לְתִיבַת ה', כְּמוֹ (שׁוֹפְטִים 6 כג) לְעִזְרַת ה',
 (יִשְׁעִי 6 י) בְּעִבְרַת ה', (קִסְלַת 6 י) עַל דְּבַרְת
 בְּנֵי הָאָדָם. וְלִשׁוֹן וְזִמְרַת לְשׁוֹן (וִיקָרָא ככ ז)
 לֹא תִזְמַר, (יִשְׁעִי ככ 6) זְמִיר עֲרִיצִים, לְשׁוֹן
 כְּסוּמָא וְכִרְיָתָהּ. עֲזִי וְנִקְמַתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הֵיחָד
 לְנוֹ לִישׁוּעָה, וְאֵל תְּתַמָּה עַל לְשׁוֹן וַיְהִי שְׁלֵא
 נְאֻמְרָה הֵיחָד, שֵׁישׁ לְנוֹ כְּפִמָּה מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים
 בְּלִשׁוֹן זֶה, וְהוּוּ דְגִמְתוֹ (מִלְכִּים 6 ו 6) אֶת קִירוֹת
 הַבַּיִת סְבִיב לְהִיכָל וְלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת
 סְבִיב, הֵיחָד לֹא לֹמֵר עֲשֵׂה צִלְעוֹת סְבִיב, וְכֵן
 בְּדַבְּרֵי הַיָּמִים (דְּזִיז כִּימִים 6 י 6) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם,
 הֵיחָד לֹא לֹמֵר מִלְּךָ עֲלֵיהֶם רְחַבְעָם, (זְמַנִּי 6 י 6)
 מִבְּלַתִּי יְכוּלַת ה' וְגוֹי וַיִּשְׁחָטֵם, הֵיחָד לֹא לֹמֵר
 שְׁחָטֵם, (שס 6 ל) וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שְׁלַח מִשָּׁה
 וְגוֹי וַיִּמְתּוּ, מִתּוֹ הֵיחָד לֹא לֹמֵר, (שְׁמוֹת 6 כ6)
 וְאֲשֶׁר לֹא שֵׁם לְבוֹ אֵל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב, הֵיחָד לֹא
 לֹמֵר עֹזֵב: זֶה אֱלֹהֵי. בְּכַבּוּדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם
 וְהָיוּ מִרְאִין אוֹתוֹ בְּאֲצָבַע, רָאָתָה שְׁפָחָה עַל
 הַיָּם מַה שְׁלֵא רָאוּ נְבִיאִים: וְאֲנוּהוּ. אֲנִיקְלוּס
 תְּרַגְּם לְשׁוֹן נְוֵה, (יִשְׁעִי 6 כ) נְוֵה שְׂאֲנָן,
 (שס 6 י) לְנְוֵה צֶאֱנָן. דְּבַר אַחַר וְאֲנוּהוּ לְשׁוֹן
 נוֹי, אֲסַפֵּר נוֹי וְשָׁבְחוּ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן

אפשר לעשות על ידי זולתו נופל בו לשון
 גאות, כמו (ישעיכ יב 6) כי גאות עשה, וכן כל
 השירה תמצא בפולה (פסוק 3) עזי וזמרת יה
 ויהי לי לישועה (פסוק 6) ה' איש מלחמה ה'
 שמו, וכן כלם. דבר אחר כי גאה גאה על כל
 השירות, וכל מה שאקלס בו עוד יש בו
 תוספת, ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין
 אותו ואין בו: סוס ורכבו. שניהם קשורין זה
 בזה והמים מעלין אותם לרום ומורידין
 אותם לעמק ואינן נפרדין: רמה. השליך וכן
 (דניאל ג 1) יתרמא לגוא אתון נורא. ומדרש
 אגדה כתוב אחד אומר רמה, וכתוב אחד
 אומר (פסוק 7) ירה, מלמד שהיו עולין לרום
 ויורדין לתהום, כמו (איוב 10 1) מי ירה אבן
 פנתה, מלמעלה למטה: עזי וזמרת יה.
 אונקלוס תרגם תוקפי ותושבחת. עזי כמו
 עזי בשור"ק, וזמרת כמו וזמרת. ואני תמה
 על לשון המקרא שאין לה כמוהו בנקדתו
 במקרא אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך
 אצל וזמרת, וכל שאר מקומות נקוד שור"ק,
 (יחייכ טו יט) ה' עזי ומעזי, (תכליס נט 1) עזי
 אליך אשמרה. וכן כל תבה בת שתי אותיות
 הנקודה מלאפ"ם כשהיא מארכת באות
 שלישית ואין השניה בשו"א בחטף.
 הראשונה נקודה בשור"ק כגון עז עזי, רק
 רקי, חק חקי, על עלו, יסור עלו (ישעיכ י כז),
 כל כלו ושלשים על כלו (לעיל יד ז), ואלו
 שלושה עזי וזמרת של-כאן, ושלישעיה
 (ישעיכ יב 3) ושלתהלים (תכליס קיח יד) נקודים
 בחטף קמ"ץ, ועוד אין באחד מהם כתוב

תפסיר רס"ג

ג) אלה דיו אלמלא הם. אלה
אסמיה: ד) מראב פרעון.
וגנדה ודא בהם פי אלבחר.
וכיאר קואדה ג'רקו פי בחר
אלקלזם: ה) אלג'מר ג'שאהם.
פנולו פי אלקער פאלחגארה:

ותושבחת דחילא, יי. אמר
במימריה ויהו לי, לפריק. דין אלהי,
ואבני ליה מקדש, אלהא דאבהתי,
ואפלאח קדמוהי: ג) יהוה איש
מלחמה יהוה שמו: יי, מארי

נצחן קרבא, יי, שמייה: ד) מרבבת פרעה וחילו
ירה בים ומבחר שלשיו טבעו בים-סוף:
רתפי פרעה. ומשריתיה, שדי בימא. ומבחר גפרוהי, אטבעו
בימא דסוף: ה) תהמת יכסימו ירדו במצולת
כמו-אבן: תהומיא, חפו עליהון. נחתו לעומקיא, פאבנא:

רס"י

אשתדאה ישותדי, והתי"ו משמשת באלו
במקום יתפעל: ומבחר. שם דבר, כמו (ויקרא
טו ט) מרבב, (סס ז) משכב, (שמות יב טז) מקרא
קדש: טבעו. אין טביעה אלא במקום טיט,
כמו (תהלים סט ג) טבעתי בין מצולה,
(יחזקאל לח ו) ויטבע ירמיהו בטיט, מלמד
שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם,
ששעבדו את ישראל בחומר ובלבנים:
כ יכסימו. כמו יכסום, והיו"ד האמצעית
יתרה בו, ודרך המקראות בכף, כמו
(דברים ח יג) ובקרקר וצאנך ירבין, (תהלים לו ט)
ירבין מדשן ביתך, והיו"ד ראשונה שמשמעה
לשון עתיד כף פרשהו, טבעו בים סוף כדי
שיחזורי המים ויכסו אותן. יכסימו אין דומה
לו במקרא בנקדו, ודרך להיות נקוד
יכסימו במלאפ"ם: כמו אבן. ובמקום אחר
(פסוק י) צללו בעופרת, ובמקום אחר
(פסוק ז) יאכלמו בקש, הרשעים בקש

(שיר השירים כ ט. י) מה דורך מדוד דודי צח
ואדום, וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה
וארוממנהו. אלהי אבי, לא אני תחלת
הקדשה, אלא מחוקת ועומדת לי הקדשה
ואלהותו עלי מימי אבותי: ג' ה' איש
מלחמה. בעל מלחמות, כמו (רות ג) איש
נעמי, וכל איש ואיש מתרגמין בעל, וכן
(מלכים א' ז צ) וחקת והיית לאיש. לגבור:
ה' שמו. מלחמותיו לא בכלי זון, אלא בשמו
הוא נלחם, כמו שאמר דוד (שמואל א' יז מה)
ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות. דבר אחר
ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם
מאויביו, אוהו הוא במדתו לרחם על ברואיו
ולזון את כל באי עולם, ולא כמדת מלכי
אדמה כשהוא עוסק במלחמה פונה עצמו
מכל עסקיו, ואין בו פח לעשות זו וזו:
ד ירה בים. שדי בימא. שדי לשון ירה, וכן
הוא אומר (שמות יט יג) או ירה ירה או

זולק הוקדוק: ד מרבבת פרעה. המ"ם בפת"ח וסתם מרכבה ד' סוסים (מהר"ב):

תפסיר רס"ג

יְמִינֶךָ יְהוָה נְאֻדְרֵי בַכַּח
 יְמִינֶךָ יְהוָה תִּרְעֵץ אוֹיֵב:
 יְמִינֶךָ יי אֲדִירָא, בַּחֲלָא יְמִינֶךָ יי
 תִּבְרַת סְנָאָה: וּבְרַב גְּאוּנָה
 תִּהְרַס קַמִּיָּה תִּשְׁלַח חֲרֹנְךָ
 יֵאכְלֵמוּ בַּקֶּשׁ: וּבִסְגֵי תוּקְפָךָ,
 תִּבְרַתְנֹן לְדַקְמוּ עַל עַמְךָ. שְׁלַחַת רֹגְנֶךָ, שִׁיִּצִּינוּן, בְּנוֹרָא לְקִשָּׂא:
 וּבְרוּחַ אַפִּיָּךָ נַעֲרָמוּ מֵיָם נִצְבוּ כְּמוֹ-נֵד נְזֻלִים

(ו) ימינך יא רב. גזילה' אלקונה.
 ימינך יא רב תרהב אלאעדא:
 (ז) ובפת'רה' אקתדארך תהדם
 מקאומיד. תבעת' בס'כטך.
 יאכלהם כאלקש: (ח) ובריה
 ג'צ'בך תערם אלמא.
 ווקפת כאלאטואד אלהואטל.

— כ"י —

לְיִשְׂרָאֵל: נְאֻדְרֵי. הַיּוֹד יְתַרְה, כְּמוֹ (אִיכָה 6 א)
 רַבְתִּי עִם שְׂרָתִי בְּמִדְיָנוֹת, (כְּרֹאשִׁית 6 לט)
 גְּנַבְתִּי יוֹם: תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תְּמִיד הִיא רוֹעֶצֶת
 וּמְשַׁבֵּרַת הָאוֹיֵב, וְדוֹמָה לוֹ (שׁוֹפְטִים י ח)
 וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּשׁוֹפְטִים.
 דְּבַר אַחֵר יְמִינֶךָ הַנְּאֻדְרַת בַּכַּח הִיא מְשַׁבֵּרַת
 וּמְלַקָּה אוֹיֵב: וּבְרַב גְּאוּנָה. אִם הֵיךְ בְּלִבְךָ
 רוֹעֶצֶת הָאוֹיֵב, כִּשְׁהוּא מְרוֹמֵם בְּרוֹב גְּאוּנוֹ,
 אַז יִהְרַס קַמִּי, וְאִם בְּרוֹב גְּאוּנוֹ לְבַד אוֹיְבִיו
 נִהְרָסִים, קַל וְחוֹמֵר כִּשְׁשִׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַף
 יֵאכְלֵמוּ: תִּהְרַס. תְּמִיד אַתָּה הוֹרֵס קַמִּיךָ
 הַקְּמִים נִגְדֶּךָ, וּמִי הֵם הַקְּמִים כְּנִגְדּוֹ, אֵלֹ
 הַקְּמִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תְּהִלָּה פג ג)
 כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יִהְיִינּוּ, וּמִה הִיא הַהֲמִיָּה,
 (שֵׁם 3) עַל עַמְךָ יַעֲרִימוּ סוּד, וְעַל זֶה קוֹרָא
 אוֹתָם אוֹיְבִיו שְׁלֵמְקוֹם: וּבְרוּחַ אַפִּיָּךָ.
 הַיּוֹצֵא מִשְׁנֵי נְחִירִים שְׁלֵאָף. דְּבַר הַכְּתוּב
 כְּבִיכּוֹל בְּשִׁכְיִנָּה דְּגַמַּת מְלַךְ בְּשֵׁר וְדָם, כְּדִי
 לְהַשְׁמִיעַ אֶזְנֵן הַבְּרִיּוֹת כְּפִי הַהוּדָה שְׁיִוְכְלוּ
 לְהִבִּין דְּבַר. כִּשְׁאֲדָם כּוֹעֵס יוֹצֵא רוּחַ מִנְּחִירָיו,
 וְכֵן (תְּהִלָּה יח ט) עֲלָה עֵשֶׂן בְּאַפּוֹ, וְכֵן (אִיכָה 7 ט)

הולכים ומטרפין עולין ויורדין, בינונים באבן,
 והכשרים בעופרת, שנחו מיד: וימינך
 ימינך. שתי פעמים, כשישראל עושין את
 רצונו של מקום השמאל נעשית ימין: ימינך
 ה' נאדרי בכח. להציל את ישראל וימינך
 השנית תרעץ אויב. ולי נראה אותה ימין
 עצמה תרעץ אויב, מה שאי אפשר לאדם
 לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו
 שלמקרא ימינך הנאדרת בכח מה מלאכתה,
 ימינך היא תרעץ אויב, וכמה מקראות
 דגמתו (תהלים 33) כי הנה אויביך ה' כי הנה
 אויביך יאבדו, (תהלים 43) עד מתי רשעים ה'
 עד מתי רשעים יעלזו, (תהלים 43) נשאו
 נהרות ה' נשאו נהרות קולם, (תהלים 65)
 לא לנו ה' לא לנו, (כושע 3) אענה נאם ה'
 אענה את השמים, (שופטים 6) אנכי לה'
 אנכי אשריה, (תהלים 65) לולי ה' וכי
 לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם, (שופטים
 3) עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר,
 (ישעיהו 40) תרמסנה רגל רגלי עמי, (תהלים 124)
 כה, ונתן ארצם לנחלה וכי נחלה

זולק הדקדוק: וברב גאונה. השוא שתחת הנו"ן נע (שם):

תפסיר רס"ג

וגמדת אלג'מר פי קלב אלבחר:
(ט) ואד' קאל אלעדו. אכלבהם
פאלחקקם. ואקסם סלבדם.
תשתפי מנהם נפסי. אגרד סיפי.

קפאו תהמת בלב-ים:

ובמימר פומך, חכימו מיא. קמו בשור,
אזליא. קפו תהומי, בלבא דימא:

ט אמר אויב ארדף אשיג

אחלק שלל תמלאמו נפשי אריק חרבי

— רש"י —

במלאפוטם, כמו (תכליס נו ט) שימה דמעת
בנאדך, (שופטים ד יט) את נאד החלב: קפאו.
כמו (איוב י י) וכנבנה תקפיאני, שהקשו
ונעשו באבנים והמים זורקים את המצרים
על האבן בכח ונלחמים בהם בכל מיני קושי:
בלב ים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר
כן (דברים ד יא) עד לב השמים, (שמואל ב' יח יז)
בלב האלה, לשון עיקרו ותקפו שלדבר:
ט **אמר אויב**. לעמו כשפיתם בדברים,
ארדוף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי:
תמלאמו. תתמלא מהם: **נפשי**. רוחי
ורצוני. ואל תתמה על תבה המדברת
בשמים. תמלאמו תמלא מהם, יש הרבה
כלשון הוזה (שופטים א טו) כי ארץ הנגב
נתתני, כמו נתת לי. (זרחיה לז ז) ולא יכלו
דברו לשלום, כמו דבר עמו. (ירמיה י ט)
יצאוני, כמו יצאו ממני. (איוב לא לו) מספר
צעדי אגידנו, כמו אגיד לו, אף כאן תמלאמו.
תמלא נפשי מהם: **אריק חרבי**. אשלוף ועל
שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשא
ריק נופל בו לשון הרקה, כמו (זרחיה מז לב)
מריקים שקיהם, (ירמיה מח יז) וכליו ריקו.
ואם תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא,
אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא
מפנה, אבל לא על החרב ועל היין, ולדחוק
ולפרש אריק חרבי, כלשון (זרחיה יז יז) וירק
את חניכיו. אודיין בחרבי, מצינו הלשון מוסב
אף על היוצא (שיר כשי"ב א ג) שמן תורק,
(ירמיה מח יא) ולא הורק מפלי אל פלי, לא

ומרוח אפו יכלו, וזהו שאמר (ישעי' מח ט)
למען שמי אאריך אפי, כשועפו נח נשמתו
ארכה, וכשהוא פועס, נשמתו קצרה, (שם)
ותהלתי אחטם לה, ולמען תהלתי אשים
חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח
שלא יצאו, לה בשבילה. אחטם כמו נאקה
בחטם במסכת שבת (דף נא ב) כף נראה
בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן,
(דברים ז ז) חרה אף, כמו (איוב ל ט) ועצמי
חרה מני חרב, לשון שרפה ומוקד,
שהנחירים מתחממים ונחרים בעת הקצף,
וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה,
וכן חמה לשון חמימות, על כן הוא אומר
(ספר ב' א) וחרתו בערה בו, ובנוח החמה
אומר נתקררה דעתו: **נערמו מים**. אגקלוס
תרגום לשון ערמימות ולשון צחות המקרא,
כמו (שיר כשי"ב ג) ערמת חטים, ונצבו כמו
גד יוכיח. נערמו מים. ממוקד רוח שיצא
מאפיק יבשו המים והם נעשו כמין גלים
וכריות של-ערמה שהם גבוהים: **כמו גד**.
כתרגומו בשור, בחומה: **גד**. לשון צבור
וכנוס, כמו (ישעי' יז יא) גד קציר ביום נחלה,
(תכליס לג ז) פונס בגד, לא פתיב כנאד אלא
בגד, ואלו היה בגד כמו כנאד. וכונס לשון
הכנסה, הנה לו לכתוב מכנס כנאד מי הים,
אלא פונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן (ישעי'
ג טז) כמו גד אחד, (שם יג) ויעמדו גד אחד,
ואין לשון קימה ועמידה כנאדות אלא
בחומות וצבורים, ולא מצינו נאד נקוד אלא

תפסיר רס"ג

תֹּרִישְׁמוּ יְדֵי: דְהוּה אָמַר סְנָאָה.

אֲרִדּוֹף אֲדַבִּיק, אֲפִלִּיג בְּזָתָא. תִּסְבַּע מְנַהוֹן נִפְשִׁי. אֲשֶׁלוֹף חֲרַבִּי. תִּשְׁיַצִּינוּן,

יְדֵי: נִשְׁפָּת בְּרוּחָהּ בְּסָמוּ

יָם צִלְלוּ בְּעוֹפְרַת בְּמִים

אֲדִירִים: אָמַרְתָּ בְּמִימְרָךְ, חָפָא

עֲלִיהוֹן יָמָא. אֲשֶׁתְּקַעוּ, בְּאֲבָרָא. בְּמִינִן,

תִּקְיִפִּין: **מִי־כִמְכָה בְּאֵלִם**

יְהוָה מִי כִמְכָה נְאֻדָר בְּקֹדֶשׁ נוֹרָא תְהִלָּת

עֲשֵׂה פְלָא: לִית בְּר מִנְךָ אֵת הוּא אֱלֹהָא, יִי. לִית אֱלֹהֵי

אֱלֹהֵי אֵת, אֲדִיר בְּקוֹדֶשָׁא. דְחִיל תּוֹשְׁבָחוֹן, עֲבִיד פְּרִישָׁן:

נְטִית יְמִינְךָ תְּבַלְעֵמוּ אַרְצֵן: אֲרִימַת יְמִינְךָ. בְּלַעַתְנוּן,

אַרְעָא: נְחִית בְּחֶסֶדְךָ עִם־זוֹ גְּאֵלָת נְהִלָּת

— רס"י —

לך דמיה תהלה: יִי נְטִית יְמִינְךָ. בְּשֶׁהֲקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטָה יְדוֹ הֲרָשְׁעִים כְּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שְׁהַכֵּל נְתוּן בְּיָדוֹ נוֹפְלִים בְּהִטְיָתָהּ וְכֵן הוּא אֹמֵר (ישעיכ לא ג) וְהוּ יֵטֵה יְדוֹ וְכָשַׁל עוֹזֵר וְנִפְל עוֹר. מְשַׁל לְכִלֵּי זְכוּכִית הַנְּתוּנִים בְּיַדֵּי אָדָם, מְשָׂה יְדוֹ מְעַט וְהֵן נוֹפְלִין וּמִשְׁתַּבְּרִין: **תְּבַלְעֵמוּ אַרְצֵן.** מִכָּאֵן שְׁזָכוּ לְקַבּוּרָהּ בְּשֶׁכֶר שְׁאֲמַרוּ (לעיל ט כז) ה' הַצַּדִּיק: יִי נְהִלָּתָהּ. לְשׁוֹן מְנַהֵל, וְאוּנְקָלוֹס תַּרְגֵּם לְשׁוֹן נוֹשָׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דְקַדֵּק לְפָרֵשׁ אַחַר לְשׁוֹן הָעֵבְרִית:

הוֹרֵק הַכְּלִי אֵין כְּתִיב כָּאֵן אֱלֹא לֹא הוֹרֵק הַיִּין מִכְּלִי אֶל כְּלִי, מְצִינוּ הַלְשׁוֹן מוֹסֵב עַל הַיִּין. וְכֵן (יחזקאל כח ז) וְהִרִיקוּ חֲרָבוֹתֵם עַל יְפֵי חֲכָמְתְּךָ, דְחִירָם: **תֹּרִישְׁמוּ.** לְשׁוֹן רִישׁוֹת וְדַלּוֹת, כְּמוֹ (שמואל א' ז ז) מוֹרִישׁ וּמְעֵשִׂיר: **יְנִשְׁפָּתָהּ.** לְשׁוֹן הַפְּחָהּ, וְכֵן (ישעיכ מ כד) וְגַם נִשְׁפָּה בְּהֵם: **צִלְלוּ.** שְׁקַעוּ, עֲמָקוּ, לְשׁוֹן (הכלים סט ג) מְצוּלָה: **בְּעוֹפְרַתָּהּ.** אֲבָר פְּלוּיִס זַלְעוּ: **יָם בְּאֵלִם.** בְּחֻזְקִים, כְּמוֹ (יחזקאל יז יג) וְאֵת אֵילֵי הָאָרֶץ לְקַח, (הכלים כז ס) אֵילוֹתַי לְעוֹרְתֵי חוֹשָׁה: **נוֹרָא תְהִלָּתָהּ.** יְרֵאוּ מְלַחְגִּיד תְהִלּוֹתָיו פֶּן יִמְעִטוּ, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (שס סכ ז)

זֶלֶק הַדִּקְדוּקָה: **נְחִית בְּחֶסֶדְךָ וְכוּ' נְהִלָּתָהּ בְּעוֹד.** נחית ונהלת מתרגמינן דברהי בשתייהן כי פירוש אחד לשתייהן:

תפסיר רס"ג

וסקתהם בעזר אלי מאוא
 קודסד: יד) סמעת אלאמם
 פרגזת. ואכד' אלטלק סכאן
 פלסטין: טו) חנידי' (קרי:
 חניאדין) דהשו צנאדיד אדום.
 ואגלא מואב. אכד'תהם
 אלדעדה. ומאג גמיע סכאן
 פנעאן: טז) תקע עליהם
 אלהיבה ואלפזע. בעצ'ם
 קודרפד יסכתון פאלחגארה.
 אלי' אן יגוז שעפד יא רב.

בְּעֶזְרִי אֶל-נֹוֹה קְדֹשְׁךָ:

דברהי בטבותך, לעמא דנן דפרקתא.
 דברהי בתוקפך, לדירא דקודשך:

שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חִיל

אֲחֻזֵי יֹשְׁבֵי פְּלִשְׁתִּים: שְׁמְעוּ

עממא, וזעו. דחלא אחדתנון, לדחוו

יתבין, בפלשת: טו) אז נבהלו

אלופי אדום אלי מואב

יֶאֱחֻזְמוּ רַעַד נִמְגּוֹ כֹּל יֹשְׁבֵי כְּנָעַן: בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ,

רבבבי אדום. תקיפי מואב. אחדנון, רתיתא. אתברו, כל דחוו יתבין,

בכנען: טז) תפל עליהם אימתה ופחד בגדל

זרועך ידמו כאבן עד-יעבר עמד יהוה

עד-יעבר עם-זו קנית: תפול עליהן אימתא, ודחלתא.

בסגי תוקפך, ישתקון כאבנא. עד דיעבר עמד יי, ית ארנונא.

— רס"י —

בבודם של-ישראל: נמגו. נמסו, כמו (תכליס
 סכ יא) ברביבים תמנגגנה. אמרו עלינו הם
 באים לכלותינו ולירש את ארצנו: טו) תפל
 עליהם אימתה. על הרחוקים: ופחד. על
 הקרובים, כענין שנאמר (יחטט ז') פי שמענו
 את אשר הוביש וגו': עד יעבר עד יעבר.
 בתרגומו: קנית. חבבת משאר אמות, כחפץ

יד ירגזון. מתרגזין: יושבי פלשת. מפני
 שהרגו את בני אפרים שמקרו את הקץ
 ויצאו בהזקה, כמפורש בדברי הימים (דזכי
 כימיס ט' ז כא) ודרגום אנשי גת: טו) אלופי
 אדום אלי מואב. והלא לא היה להם
 לירא כלום, שהרי לא עליהם הולכים, אלא
 מפני אגיונות שהיו מתאוננים ומצטערים על

זולק הדקדוק: טו) תפל עליהם אימתה. תרגומו תפול כלשון המקרא כי הפחד מעצמו נפל
 עליהם מכח האותות שראו ואינו דרך בקשה. ותדע שאפילו בתיבת יאחזמו רעד תרגם
 אחדינון, וזה לך האות דלאו לשון בקשה הוא: ידמו כאבן. שרשו דמ"ם מן הכפולים. והיה
 ראוי ידמו בקמץ והקלו המלה כי הדגש שהוא בפ"א הפעל להכרה כי הוא לשון נפעל, ולכן

סמכו על המבין והקלו המלה כמנהג (שס):

תפסיר רס"ג

עד דיעבר. עמא דנן דפרקתא, ית

ירדנא: **י תבאמו ותטעמו****בהר נחלתך מכון****לשבתך פעלת יהוה****מקדש אדני פוננו ידיך:**

תעילנון. ותשרינון, בטורא דאחסנתך.

אתר לבית שבינתך. אתקינתא, יי.

מקדשא, יי, אתקנהי ידך: **יהוה |****ימלך לעלם ועד:** יימלכותיה לעלמא ולעלמי עלמיא: **יט כי בא סוס פרעה****ברכבו ובפרשיו בים וישב יהוה עליהם****את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך****הים:** ארי עלו סוסות פרעה. ברתפוהי ובפרשוהי, בימא. ואתיב יי.עליהון, ית מי ימא. ובני ישראל הלכו ביבשתא, בגו ימא: **פ****ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף**

— רס"י —

ואימתי יבנה בשתי ידים, בזמן שה' ימלך לעלם ועד, לעתיד לבא שכל המלוכה שלו: יס לעלם ועד. לשון עולמות הוא והוי"ו בו יסוד לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט כג) ואנכי היודע ועד, שהוי"ו בו שמוש, קמוצה היא: יט **כי בא סוס פרעה**. כאשר בא: כ **ותקח מרים הנביאה**. היכן נתנבאה כשהיתה אחות אהרן, קדם שנלד משה, אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו', כדאיתא

הקנוי בדמים יקרים, שחביב על האדם: יז **תבאמו**. נתנבא משה שלא יכנס לארץ לכף לא נאמר תביאנו: **מכון לשבתך**. מקדש שלמטה מכון כנגד כסא שלמעלה אשר פעלת: **מקדש**. הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתבת השם שלאחריו המקדש אשר פוננו ידיך ה'. חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת, שנאמר (ישעי מח יג) אף ידי יסדה ארץ, ומקדש בשתי ידים.

תפסיר רס"ג

אכת הרון. דפא פי ידהא.
 פכירג גמיע אלנסא וראהא.
 בדפוף וטבול: כא) וגאנבתקן
 מרים. סבחו ללה אד' אקתדר
 אקתדארא. אלכיל ורכאבהא
 רמא בדם פי אלבחר:
 כב) ורחל מוסי בני אסראיל
 מן בחר אללקזם. וכירגו אלי
 ברייה שור. וסארו תילאתה
 איאם. פי אלבריה ולם יגדו
 מאא: כג) וגאו אלי אלמירה.
 ולם יטיקו אן ישרבו מנהא

**בִּידָה וַתַּעֲאֹן כָּל־הַנָּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בַּתָּפִים וּבַמַּחֲלוֹת:**
 ונסיבת מרים נביאתא. אחתיה דאהרן.
 ית תופא בידה. ונפקא כל נשיא
 בתרהא. בתופין ובחנגין: כא) **וַתַּעֲזֹן
 לָהֶם מְרִים שִׁירוֹ לִיהוָה
 כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוֹ
 רָמָה בַּיָּם:** ומעניא להון מרים.
 שבו וואדו קדם יי, ארי אתגאי על
 גיותניא וגיאותא דיליה היא. סוסיא

**וּרְכַבְיָהּ רָמָה בַּיָּמָא: ס כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מִיַּם־סוּף וַיַּעֲאֹן אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיִּלְכוּ־שְׁלֹשֶׁת־
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם:** ואטיל משה ית ישראל
 מימא דסוף. ונפקו למדברא דחגרא. ואולו תלתא יומין. במדברא
 ולא אשבו ממיא: כג) **וַיָּבֹאוּ מֵרְתָהּ וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתּוֹת**

— רס"י —

וגדולה היתה בות הים מבות מצרים,
 שנאמר (שיר כסויס 6 יא) תורי זהב נעשה לך
 עם נקדות הכסף, לפיכך הצרף להסיען בעל
 כרחם: כג) **וַיָּבֹאוּ מֵרְתָהּ.** כמו למרה, ה"א
 בסוף תבה במקום למ"ד בתחלתה, והתי"ו
 היא במקום ה"א הנשרשת בתיבת מרה,
 ובסמיכתה פשהיא נדבקת לה"א, שהיא
 מוסיף במקום הלמ"ד, תהפך הה"א לשלשרש
 לתי"ו, וכן כל ה"א שהיא שרש בתבה,
 תתהפך לתי"ו בסמיכתה, כמו (שע"כ כז ז)
 כמה אין לי (אסמ"כ 6 יב) וחתנו בערה בו,

בסוטה (דף יג 6). דבר אחר אבות אהרן לפי
 שמסר נפשו עליה בשנצטרעה, נקראת על
 שמו: **את התף.** כלי שלמיני זמר: **בתפים
 ובמחלות.** מבטחות היו צדקניות שבדור
 שהקדוש ברוך הוא עושה להם נסים
 והוציאו תפים ממצרים: כא) **וַתַּעֲזֹן לָהֶם
 מְרִים.** משה אמר שירה לאנשים, הוא אמר
 והם ענין אחריו, ומרים אמרה שירה לאנשים:
 כב) **וַיִּסַּע מֹשֶׁה.** הסיען בעל כרחם שעטרו
 מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים
 טובות, והיו ישראל מוצאין אותם בים,

תפסיר רס"ג

מֵיִם מִמֶּרְהָ כִּי מָרִים הֵם
עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ מֶרְהָ:
וְאַתּוֹ לְמֶרְהָ. וְלֹא יִכִּילוּ. לְמִשְׁתֵּי מֵיָא
מִמֶּרְהָ. אָרִי מְרִירִין אֲנֹנִי; עַל כֵּן קָרָא
שְׁמָהּ מֶרְהָ: כִּי וַיִּלְנוּ הָעַם עַל-
מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה-נַּשְׁתָּה:
וְאַתְרַעְמוּ עִמָּא. עַל מֹשֶׁה לְמִימַר מָא
נִשְׁתִּי: כִּי וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה
וַיֹּרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל-הַיָּם וַיִּמָּתְקוּ
הַיָּם שֵׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ: וְצִלִּי
קָדַם יי. וְאַלְפִיָּה יי אָעָא. וּרְמָא לְמֵיָא. וּבִסִּימוּ מֵיָא. תַּמָּן גִּזַּר לִיָּהּ. קָיָם
וְדִין וְתַמָּן נִסְיִיָּהּ: כִּי וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוֹעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל |
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיֶּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ
לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמַרְתָּ כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמְּחֻלָּה

— רס"י —

הרי ה"א שלשֶׁרֶשׁ נְהַפְכַת לְתִי"ו, מִפְּנֵי
שְׁנִסְמַכַת אֶל הַי"ו הַנּוֹסְפָת, וְכֵן (ויקרא כב מד)
עֶבֶד וְאָמָה, (צרכשית ל ג) הִנֵּה אָמַתִּי בְלִהָה,
(שס ז ז) לְנַפֵּשׁ חַיָּה, (איוז לג כ) וְזִהְמַתּוּ הַיָּתוֹ
לְחֶם, (שופטים ד כ) בֵּין הָרְמָה, (שמואל א' ז יז)
וְתִשׁוּבְתוֹ הָרְמָתָה: כִּי וַיִּלְנוּ. לְשׁוֹן נִפְעַל הוּא
וְכֵן הַתְרַגּוּם לְשׁוֹן נִפְעַל הוּא וְאַתְרַעְמוּ. כֵּן
דָּרַךְ לְשׁוֹן תְּלֻנָּה לְהִסָּב הַדְּבֹר אֶל הָאָדָם
מִתְלוֹנֵן מִתְרוּעֵם, וְלֹא אָמַר, לֹונֵן, רוּעֵם, וְכֵן
יֹאמֶר כְּלוּזֵי דִיקוּמְפִלִּינֵשׁ"ט שִׁי"י, מוּסָב הַדְּבֹר
אֵלָיו בְּאָמְרוֹ שִׁי"י [עצמו]: כִּי שָׁם שָׁם לוֹ.

שִׁמּוֹ הַמְּזוּר (כ) שָׁם שָׁם. הַמְּנַהֵג לְהַפְרִיד מֵעַט בֵּין שְׁתֵּי תִיבוֹת אֵלוֹ.

תפסיר רס"ג

אלי וצאיאה. וחפצית גמיע רסומה. פגמיע אלאמראין. אלתי אחללתהא באלמצרון לא אחל פיד שייא מנהא. לאני אללה מעאפיד: כז) תים גאו אלי אילים. ותים אתני עשר עין מא וסבעין נכלה. פנזלו תים עלי אלמא: טז א) ורחלו מן אילים. וגאת גמאעה בני אסראיל אלי בר'יה סין. אלדי בין אילים ובין סיני. מן אילים אלכ'מס עשר מן אלשהר אלתיאני. לכ'רוגהם מן בלד מצר:

אֲשֶׁר-שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא-
אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
וְאָמַרְךָ: וְאָמַר אִם קָבֵלָא תִקְבִּיל.
לְמִימְרָא דִּי אֶלְהָךְ. וּדְכַשֵּׁר קְדָמוּהִי
תַעֲבִיד. וְתַצִּית לְפָקוּדוּהִי. וְתִטַּר כָּל
קְדָמוּהִי. כָּל מֵרְעִין. דְּשׁוּיִתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא
אֲשׁוּיְנוּן עֲלֶךְ. אֲרִי. אֲנָא יִי אֶסְךָ: ס
חַמְיִשֵּׁי דְהַסְפִּיר הַיְמִין (חֲמִישִׁי) כִּי וַיָּבֹאוּ
אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה
עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים

וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמַּיִם: וְאָתוּ לְאֵילִים. וְתַמָּן. תְּרִי עֶסֶר.
מְבוּעֵין דְּמִיִּין וְשִׁבְעֵין דְּקִלְיָן. וְשָׂרוּ תַמָּן עַל מַיָּא: טז א) וַיָּסְעוּ
מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל-עֵדֶת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-
מִדְּבַר-סִין אֲשֶׁר בֵּין-אֵילָם וּבֵין סִינִי בַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַשְּׁנַי לְעֵצָתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:
וּנְטְלוּ מֵאֵילִים. וְאָתוּ. כָּל פְּנִשְׂתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִדְּבָרָא דְּסִין.

רס"י

עשר שבטים נודמנו להם: ושבועים תמרים.
פנגד שבועים זקנים: טז ב) בחמשה עשר
יום. נתפרש היום שלחניה זו, לפי שבו ביום
כלתה החררה שהוציאנו ממצרים והצרכו
למן, למדנו שאכלו משירי הבצק [משירי
המצות] ששים ואחת סעודות, וירד להם מן
בששה עשר באיר ויום ראשון בשבת היתה,
כדאיתא במסכת שבת (דף טז ב):

אדמה וכיוצא בהם: לא אשים עליך. ואם
אשים תרי היא כלא הושמה, כי אני ה'
רופאך, זהו מדרשו. ולפי פשוטו כי אני ה'
רופאך ומלמדך תורה ומצות למען
תנצל מהם, כרופא הזה האומר לאדם אל
תאכל דבר זה פן יביאך לידי חולי זה וכן
הוא אומר (משלי ג ט) רפאות תהי לשרך:
כז שתים עשרה עינת מים. פנגד שנים

תפסיר רס"ג

(ב) פתד'מר גמאעדה בני
 אסראיל. עלי מוסי ותרון פי
 תלך אלבריה: (ג) וקאלו להם
 בני אסראיל. יא ליתנא מתנא
 באמר אללה פי בלד מצר. פי
 גלוסנא עלי קדור אללהם.
 ואפלנא מן אלטעאם שבענא.
 אד' אכ'רגתמונא אלי הדיה
 אלבריה. לתקתלו גמיע הדיא
 אלגוק פי אלגוע: (ד) פקאל
 אללה למוסי. האנא מנזל לכם
 טעאמא מן אלסמא. יכ'רג

דבין אילים ובין סיני. בחמישת עסרא
 יומא לירחא תננינא. למפקהון מארעא
 דמצרים: ב (כ' וילינו) וילונו כל-
 עדת בני-ישראל על-משה
 ועל-אהרן במדבר: ואתרעמו.
 כל פנשתא דבני ישראל. על משה ועל
 אהרן במדברא: ג ויאמרו אליהם
 בני ישראל מי-יתן מותנו
 ביד-יהוה בארץ מצרים
 בשבתנו על-סיר הבשר באכלנו לחם לשבע
 כי-הוצאתם אתנו אל-המדבר הזה להמית
 את-כל-הקהל הזה ברעב: ויאמרו להון בני ישראל. לוי
 דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים. כד הוינא יתבין על דודי בשרא. כד
 הוינא אכלין לחמא וסבעין. ארי אפיקתון יתנא למדברא הדין.
 לקטלא. ית כל קהלא הדין בכפנא: ס ויאמר יהוה אל-
 משה הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא
 העם ולקטו דבר-יום ביומו למען אנסנו הילך
 בתורתי אם-לא: ואמר יי למשה. האנא מחית לבון.

•————— רס"י —————•

והיינו מתים: דדבר יום ביומו. צורך
 אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום
 לצורך מקר: למען אנסנו הילך בתורתי.
 אם ישמרו מצות התלויות בו, שלא
 יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט:

3 וילונו. לפי שכלה הלחם: ג מי יתן
 מותנו. שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו
 אלא כמו עשותנו חנותנו, שובנו לעשות
 אנחנו לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרנומו
 לוי דמיתנא, כמו (במדבר יד 3) לו מתנו הלואי

תפסיר רס"ג

אלקום פילקטונה אמר יום
ביום. לקבל אן אמתחנהם.
איסירו פי שראיעי אם לא:
(ה) פאדיא כאן פי אליום
אלסאדס. יצלחון מא יאתון
בה. פאנה יפון צ'עף מא
ילקטון פי כל יום: (ו) פקאל
מוסי וחרון. לגמיע בני
אסראיל. באלעשא תעלמו.
אן אללה אכירגכם מן בלד
מצר: (ז) ובאלג'דאה תנצירו
פרם אללה. אד' סמע
תד'פרכם עליה. ונחן מן.

לחמא מן שמיא. ויפקון עמא וילקטון
פתגם יום ביומיה. בדיל דאנסינון.
היהכון באוריתי אם לא: ה והיה
ביום הששי והכינו את
אשר-יביאו והיה משנה
על אשר-ילקטו יום | יום:
ויהי ביומא שתיא. ויתקנון ית דייתון.
ויהי על חד תרין. על דילקטון יום יום:
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶל-כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב

וידעתם כי יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים:
ואמר משה ואהרן. לכל בני ישראל. פרמשא. ותדעון. ארי יי. אפיק
יתכון מארעא דמצרים: וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד
יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתֵיכֶם עַל-יְהוָה וְנַחֲנוּ

— רס"י —

הוציא אתכם, שיגזו לכם את השליו:
ז ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנאמר
(לכלן פסוק י) והנה כבוד ה' נראה בעיני,
נאמר, אלא כף אמר להם ערב וידעתם כי
היכולת בידו לתן תאותכם ובשר יתן, אף
לא בפנים מאירות יתננה לכם, כי שלא
פדוגן שאלתם אותו ומפרס מלאה, והלחם
ששאלתם לצורך, בירידתו לבקר תראו את
כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חבה
בבקר, שיש שהות להכינו וטל מלמעלה וטל
מלמטה כמנח בקפסא: את תלנתיכם על
ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה אנחנו
חשובין: כי תלינו עלינו. שתריעמו עלינו

כי והיה משנה. ליום ולמחרת: משנה. על
שהיו רגילים ללקוט יום יום שלשאר ימות
השבוע. ואומר אני אשר יביאו והיה משנה,
לאחר שביאו ומצאו משנה במדידה על
אשר ילקטו וימדו יום יום וזהו (לכלן פסוק כג)
לקטו לחם משנה, בלקיטתו היה נמצא לחם
משנה. וזהו (לכלן פסוק כט) על בן הוא נותן
לכם ביום הששי לחם יומים, נותן לכם
ברכה פיוסיון [שפע] בבית למלאות העמר
פעמים לחם יומים: וערב. כמו לערב:
וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ
מצרים. לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם
אותנו, תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא ה'

תפסיר רס"ג

אד' תתד'מרון עלינא: ח) ת'ם קאל מוסי' ד'אך באן יעטיכם אללה באלעשא לחמא תאכלונא. וטעאמא באלג'דאה תשב'עונה. אד' סמע תד'מרכם אלד'י תתד'מרו עליה. ונחן מן. ל'ס עלינא תד'מרכם בל עלי' אללה: ט) פקאל מוסי' ל'הרון. קל לגמאעה בני אסראיל. תקדמו בין ידי אללה. פאנה קד סמע תד'מרכם:

מָה כִּי (כ' תלונו) תִּלְיִנוּ עָלֵינוּ:
 וּבְצִפְרָא. וְתַחֲזוּן יֵת יִקְרָא דִּי. בְּדִשְׁמִיעֵן
 קְדָמוּהִי תוֹרַעְמַתְכוֹן עַל יֵי. וְנַחְנָא מָא.
 אַרִי מִתְרַעַמְתוֹן עֲלֵנָא: ה) וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם
 בְּעָרֵב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם
 בַּבֶּקֶר לְשִׁבְעַת בְּשָׁמַעַי יְהוָה
 אֶת־תְּלַנְתֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם
 מִלֵּינִם עָלִיו וְנַחְנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַנְתֵיכֶם כִּי
 עַל־יְהוָה: וַאֲמַר מֹשֶׁה. בְּדִיתֵן יֵי לְכוֹן בְּרַמְשָׂא בְּסָרָא לְמִיכַל.
 וְלַחְמָא בְּצִפְרָא לְמַסְבַּע. בְּדִשְׁמִיעֵן קְדָם יֵי תוֹרַעְמַתְכוֹן. דִּאֲתוֹן
 מִתְרַעַמִין עֲלוּהִי. וְנַחְנָא מָא. לֹא עֲלֵנָא תוֹרַעְמַתְכוֹן אֱלֵהִין עַל מִימְרָא
 דִּי: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־
 עַדְתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע
 אֶת תְּלַנְתֵיכֶם: וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן. אֵימַר. לְכָל כְּנַשְׁתָּא
 דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל. קִרְבוּ קְדָם יֵי. אַרִי שְׁמִיעֵן קְדָמוּהִי תוֹרַעְמַתְכוֹן:

— רס"י —

את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב, ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו מפני דגשותו וקרייתו, שאלו היה רפה הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו (שמות יז ג) וילך העם על משה, או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלונג, הייתי מפרשו לשון תתלונג, עכשיו הוא משמע תלינו את אחרים, כמו במרגלים (צמדזר יד לו) וילינו עליו את כל העדה: ס בשר לאכל. ולא זולק הדקדוק: כי תלינו עלינו. הלמ"ד בדגש תמורת הנח, להפריש בינו ובין ענין לינה (ס):

לשבע, למדה תורה דרף ארץ שאין אוכלין בשר לשבע. ומה ראה להוריד להם בבקר ובשר בערב, לפי שהלחם שאלו כהוגן, שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אבל בשר שאלו שלא כהוגן, שהרבה בהמות היו להם. ועוד, שהיה אפשר להם בלא בשר, לפיכך נתן להם בשעת טרוח, שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו. את האחרים השומעים אתכם מתלוננים: ט קרבו. למקום שהענין ירד:

תפסיר רס"ג

(י) פִּכְמָא פִּלְם הָרוֹן בְּדִאֲלֵךְ
 גְּמָאעָה בְּנֵי אִסְרָאֵל. אֶלְתַּפְתּוּ
 אֵלַי אֲלֵבֶר. פֶּאֲדִיא בְּנוֹר
 אֱלֹהֵי. קֹד צִיְהֵר פִּי אֲלֵגִ'מָאם:
 (יא) תִּים פִּלְם אֱלֹהֵי מוֹסִי
 תַּפְלִימָא: (יב) קֹד סְמַעַת תְּדַ'מֵר
 בְּנֵי אִסְרָאֵל. קֹל לָהֶם בֵּין
 אֲלֵגְרוֹבִין תֶּאֱכֹלוֹן לַחֲמָא.
 וּבִאֲלֵגִ'דָּאָה תִּשְׁבְּעוֹן טְעָאמָא.
 וְתַעֲלָמוֹן אֲנִי אֱלֹהֵי רַבְכֶּם:
 (יג) פִּלְמָא כָּאֵן בִּאֲלֵעִשָּׂא.
 צָעֵד אֲלִסְלוֹא. פְּגִטָּא
 אֲלֵעִסְכֵר. וּבִאֲלֵגִ'דָּאָה כָּאֵן
 סַכְבֵּי אֲלִטְל. תּוֹאֲלֵי אֲלֵעִסְכֵר:

וַיְהִי כַּדְבַר אֲהָרֹן אֶל-
 כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיִּפְנוּ
 אֶל-הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְבוֹד
 יְהוָה נֹרְאָה בָּעֲנָן: וַהֲוָה. כִּד
 מַלְיֵל אֲהָרֹן עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. וְאֶת־פְּנֵיָאוּ לְמִדְבָּרָא. וְהָא יִקְרָא

דַּיִי. אֲתַגְלִי בַּעֲנָנָא: פ פִּי טְעִיָּד בְּסַפְרֵי תִיבְּרִין

(ששי) וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וּמַלְיֵל יִי עִם

מֹשֶׁה לְמִימְרָא: יִי שְׁמַעְתִּי אֶת-

תְּלוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין
 הָעֲרָבִים תֶּאֱכֹלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם
 וַיִּדְעֹתֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: שְׁמִיעַ קְדָמִי. יִת
 תּוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מַלְיֵל עֲמָהוֹן לְמִימְרָא. בֵּין שְׁמִשְׂיָא תִיכְלוֹן
 בְּסָרָא. וּבִצְפָרָא תִסְבְּעוֹן לַחֲמָא. וְתִדְעוֹן. אֲרִי. אֲנָא יִי אֱלֹהֵכוֹן:
 וַיְהִי בְּעָרְב וַתַּעַל הַשָּׁלוֹ וַתִּכַּס אֶת-הַמַּחֲנֶה
 וּבִבְקָר הִיִּתָּה שְׁכַבַת הַטֵּל סָבִיב לַמַּחֲנֶה:
 וְהוּא בְּרַמְשָׂא. וּסְלִיקַת שְׁלִיּוֹ. וַחֲפַת יִת מְשֻׁרִיתָא. וּבִצְפָרָא.

— רס"י —

יג השָׁלוֹ. מִיִּן עוֹף וְשִׁמְן מְאֹד: הִיִּתָּה שְׁכַבַת הוּא אֹמֵר (במדכז יא ט) וּבְרַדַת הַטֵּל וְגוֹי
 הַטֵּל. הַטֵּל שׁוֹכֵב עַל הַמֶּן וּבְמִקוֹם אַחַר הַטֵּל יוֹרֵד עַל הָאָרֶץ וְהַמֶּן יוֹרֵד עָלָיו.

זֶלֶק הַדְּקָדוֹק: יִי שְׁמַעְתִּי אֶת תְּלוֹנֹת. הַדְּגֵשׁ תַּמּוּרַת הַנֶּחַ כִּי הִיָּה רֵאִוִי תְלוֹנֹת עַל מִשְׁקַל
 תְּכוֹנוֹת תְּשׁוּבוֹת (שם):

תפסיר רס"ג

הָיוֹת נִחַתְתָּ טֹלָא. סְחֹר סְחֹר לְמִשְׁרִיתָא:
 יִד וְתַעַל שְׁכַבְתָּ הַטֵּל וְהִנֵּה
 עַל-פְּנֵי הַמְדַבֵּר דִּק
 מַחְסָפִס דִּק כַּפְפֹר עַל-

הָאָרֶץ: וּסְלִיקַת נִחַתְתָּ טֹלָא. וְהָא.
 עַל אִפִּי מַדְבָּרָא דְעַדְק מְקַלְף. דְעַדְק
 דְגִיר כְּגַלִּידָא עַל אַרְעָא: טו וַיֵּרְאוּ

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן הוּא כִּי
 לֹא יָדְעוּ מֶה-הוּא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא
 הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֶאֱכֹלָה: וַחֲזוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. וַאֲמָרוּ. גִּבֹר לְאַחֵיהֶם מִנָּא הוּא. אָרִי לֹא יָדְעִין מֶה הוּא.
 וַאֲמַר מֹשֶׁה לְהוֹן. הוּא לַחֲמָא. דִּיהֵב יי. לְכוֹן לְמִיכַל:

רס"י

מְקַלְף לְשׁוֹן (כַּמְשׁוּף הַלְבָן:
 כַּפְפֹר. כְּפֹר יִלִיד"כ זַלְט"ז דְעַדְק כְּגִיר (ישעיכ
 כז ט) כַּבְבֵּי גִיר וְהוּא מִין צִבְע שְׁחֹר,
 כְּדַאמְרִינֵן גְּבִי כְּסוּי הָדָם (חולין פח ז)
 הִגִיר וְהוֹרְגִי. דְעַדְק כְּגִיר כְּגַלִּידָא עַל
 אַרְעָא דִק הִנֵּה כְּגִיר וְשׁוֹכֵב מְגִלְד כְּקָרַח
 עַל הָאָרֶץ. וְכֵן פְּרוֹשׁ דִּק כַּכְּפֹר, שְׁטוּחַ
 קְלוּשׁ וּמְחַבֵּר כְּגַלִּיד. דִּק טִינְצִי"ש זַלְט,
 שְׁהִיָּה מְגִלִיד גְּלָד דִּק מְלַמְעֵלָה. וְכְּגִיר
 שְׁתַּרְגָּם אֲנָקְלוֹס, תּוֹסַפֵּת הוּא עַל לְשׁוֹן
 הָעֵבְרִית, וְאִין לֹא תִבְדָּה בְּפִסּוּק: טו מִן הוּא.
 הַכְּנַת מִזוֹן הוּא, כְּמוֹ (דִּינִיאל ב ט) וַיִּמְנַן לָהֶם
 הַמֶּלֶךְ: כִּי לֹא יָדְעוּ מֶה הוּא. שִׁיקְרָאוּהוּ
 בְּשֵׁמוֹ:

וַחֲזוּ וַיִּוֹרְד טַל עֲלֵיו וְהָרִי הוּא כְּמִנְחָה בְּקַפְסָא:
 יִד וְתַעַל שְׁכַבְתָּ הַטֵּל וְגוֹי. כְּשֶׁהַחֲמָה זֹרְחַת
 עוֹלָה הַטֵּל שְׁעַל הַמֶּן לְקִרְאֵת הַחֲמָה, כְּדִרְךָ
 טַל עוֹלָה לְקִרְאֵת הַחֲמָה, אִף אִם תִּמְלֹא
 שְׁפּוֹפֶרֶת שְׁלִי-בִיּוֹצָה טַל, וְתִסְתַּוּם אֵת פִּיהָ
 וְתִנְיָחָה בַחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיָּה בְּאִיר.
 וְרִבּוּתֵינָה דְרָשׁוּ שְׁהַטֵּל עוֹלָה מִן הָאָרֶץ
 בְּאִיר, וְכַעֲלוֹת שְׁכַבְתָּ הַטֵּל נִתְגַּלָּה הַמֶּן וְרָאוּ
 וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמְדַבֵּר וְגוֹי: דִּק. דְבַר דִּק:
 מַחְסָפִס. מְגִלָּה, וְאִין דּוּמָה לֹא בְּמִקְרָא. וַיֵּשׁ
 לְפָרֶשׁ מַחְסָפִס לְשׁוֹן חֲפִיסָא וְדִלוֹסְקָמָא
 שְׁבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה. כְּשֶׁנִּתְגַּלָּה מִשְׁכַּבְתָּ הַטֵּל
 רָאוּ שְׁהִיָּה דְבַר דִּק מַחְסָפִס בְּתוֹכּוּ
 בֵּין שְׁתֵּי שְׁכַבּוֹת הַטֵּל. וְאִוְנְקְלוֹס תַּרְגָּם

זֶלֶק הַדְּקָדוּק: יִדִּק כַּכְּפֹר. הַתְּרַגּוּם דְעַדְק דְגִיר, בְּדִל"ת לֹא בְּכ"ף:

שְׁמוֹ הַמְדַבֵּר (ט) מִן הוּא. הַמְנַהֵג לְהַטְעִים אֶת הַמִּי"ם וְלְהַפְרִיד מֵעַט בֵּין הַתִּיבּוֹת.

תפסיר רס"ג

(טז) הדיא אל־אמר אל־די אמר אל־לה בה. אן ילקטו מנה כל רגל עלי קדר עיאלה. מרזבאן לכל גמגמה. עלי אחצא אנפסכם. כל רגל יאכד' למן פי ביתה: יז) פצנעו פדיאך בני אסראיל. ולקטו. מן פתיר ומן קלל: יח) פכאלוה באלמרזבאן. ולם יפציל מן פתיר ומן קלל לם ינקצה. כל רגל עלי קדר עיאלה לקטו: יט) פקאל להם מוסי. לא יבק אנסאן מנה שייא אלי אלג'דאה: כ) פלם יקבלו מן מוסי. ופקו מנה

טז זה הדבר אשר צוה יהוה לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו: דין פתגמא דפקיד יי. לקוטו מניה. גבר לפום מיכליה. עומרא לגולגולתא. מנין נפשתכון. גבר לדבמשפניה תסבון: **ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט:**

ועבדו כן בני ישראל. ולקטו. דאסגי ודאזער: **ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט לא החסיר איש לפי-אכלו לקטו:** וכלו בעומרא. ולא אותר דאסגי. ודאזער לא חסר. גבר לפום מיכליה לקטו: **ויאמר משה אליהם איש אל-יותר ממנו עד-בקר:** ואמר משה להזן. אנש. לא ישאר מניה עד צפרא: **ולא שמעו אל-משה ויותרו אנשים ממנו עד-בקר וירם תולעים**

רס"י

ומצאו שהמרבה ללקוט לא העדיף על עמר לגלגלת אשר באהלו, והממעט ללקוט לא מצא חסר מעומר לגלגלת, וזהו נס גדול שנעשה בו: **כ ויותרו אנשים.** דתן ואבירם: **וירם תולעים.** לשון רפה: **ויבאש.** הרי זה

טז עמר. שם מדה: **מספר נפשותיכם.** כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עמר לכל גלגלת: **י המרבה והממעט.** יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט וכשבאו לביתם ומדדו בעומר, איש איש מה שלקטו.

שימו המז'ר (ט) וירם. הנעימה ב"ד. והעולם טועים שקוראים מלרע.

תפסיר רס"ג

וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצַף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
 וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה. וְאִשָּׁרוּ גּוֹבְרִין
 מִנִּיהַ עַד צַפְרָא. וּרְחַשׁ רַחֲשָׂא וּסְרִי וּרְגֹז
 עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה: כֵּא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ
 בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כַּפֵּי
 אֹכְלוֹ וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסָ:
 וַלְקִטּוֹ יִתִּיה בַּצֶּפֶר בַּצֶּפֶר. גְּבֵר כַּפּוֹם
 מִיִּכְלִיהָ. וּמָא דְמִשְׁתָּאֵר מִנִּיהַ עַל אִפֵּי
 חֻקְלָא בְּד חֻמָּא עֲלוּהִי שְׁמִשָּׂא פֶשֶׁר:
 כֵּב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לִקְטוּ
 לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֵמֶר לְאֶחָד וַיִּבְאוּ כָל־
 נְשֵׂי־אֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: וַהֲוֵה בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה.
 לִקְטוּ לַחֲמָא עַל חַד תְּרִין. תְּרִין עוֹמְרִין לְחַד. וְאִתּוּ כָּל רַבְרָבֵי
 כְּנִשְׁתָּא וְחוּיָאוּ לְמֹשֶׁה: כֵּג וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה שֶׁבֶתֹן שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לִיהוָה מֵחַר אֵת

אנאס אלי אלג'דאה. פנתן
 ונגל דודא. פסכט עליהם.
 מוסי: כא) וכאנו ילקטונה פי
 כל ג'דאה כל רגל עלי קדר
 עיאלה. פאדיא חמית אלשמס
 תמאסא: כב) ולמא פאן פי
 אליום אלסאדס. לקטו מן
 אלטעאם צעפא. מרזבאנין
 לכל ואחד. פגאו גמיע אשראף
 אלגמאעה. ואכ'ברו מוסי:
 כג) פקאל להם. הו מא קאל
 אללה. עטלה הי סבת מקדסא

— רס"י —

לְאֶחָד. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה לֶחֶם מִשְׁנֵה מִשְׁנֵה.
 אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשִׁבְח בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ:
 וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה. שְׁאֵלוּהוּ מַה הַיּוֹם מִיּוֹמִים,
 וּמִכָּאֵן יֵשׁ לְלִמּוּד שְׁעָדִין לֹא הִגִּיד לְהֶם מֹשֶׁה
 פְּרִשְׁת שַׁבַּת שְׁנַצְטוּהָ לֹמֶר לְהֶם (פסוק ס)
 וְהִיָּה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהַכִּינּוּ וְגוֹ, עַד שְׁשָׁאֲלוּ אֵת
 זֹאת, אָמַר לְהֶם (פסוק כג) הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה',
 שְׁנַצְטוּיָתִי לֹמֶר לְכֶם, וּלְכַף עֲנִשׁוּ הַכְּתוּב,
 שְׁאֵמַר לוֹ (פסוק כח) עַד אָנָּה מֵאֲנַתְּם, וְלֹא
 הוֹצִיאוּ מִן הַכֶּלֶל: כֵּג אֵת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אָפוּ.
 מַה שְׁאֲתֶם רוֹצִים לְאִפּוֹת בְּתַנּוּר, אָפוּ הַיּוֹם,
 הַכֹּל לְשְׁנֵי יָמִים, וּמַה שְׁאֲתֶם צְרִיכִים לְבִשֵׁל

מקרא הפוף, שתחלה הבאיש ולבסוף
 התליע, כעננן שנאמר (פסוק כד) ולא הבאיש
 ורמה לא היתה בו, וכן דרף כל המתליעים:
 כה וחס השמש ונמס. הנשאר בשדה נמוח
 (י"ג: נמוח) ונעשה נחלים, ושותין ממנו
 אילים וצבאים, ואמות העולם צדין מהם
 וטועמין בהם טעם מן, ויודעין מה שבתן
 של ישראל. ותרגמו של נמס פשר, לשון
 פושרין, על ידי השמש מתחמם ומפשייר
 דיטפיירי"י ודגמתו בסנהדרין [סז] בסוף ארבע
 מיתות: כג לקטו לחם משנה. כשמדדו את
 לקיטתם באהליהם מצאו כפלים שני העמר

תפסיר רס"ג

ללה ג'דא מא תרידו אן
 תכ'בזון אכ'בזו. ומא פצ'ל.
 דעוה ל'כס מחפוצ'א אלי
 אלג'דאה: כד) פ'ודעוה אלי
 אלג'דאה. כ'מא א'מרדה מוסי.
 ולם ינתו. ור'מה לם תכ'ון פ'יה:
 כד) פ'קאל מוסי כ'לוה אל'ום.
 לאן אל'ום סבת ל'לה. ואל'ום
 לא תג'דוה פי אלצ'תרי:
 כו) סתה' איאם תלק'טונה.

אֲשֶׁר-תֹּאפוּ אִפּוֹ וְאֵת
 אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוֹ וְאֵת
 כָּל-הָעֵדֻף הַנִּיחוּ לָכֶם
 לְמִשְׁמַרְת עַד-הַבֶּקֶר: וַאֲמַר
 לְהוֹן. הוּא דְמַלִּיל יי. שְׁבֵא שְׁבֵתָא
 קוּדְשָׁא. קְדָם יי מְחַר. ית דְאֵתוֹן
 עֵתִידִין לְמִיפָא אִיפּוֹ. וְיֵת דְאֵתוֹן עֵתִידִין
 לְבִשְׁלָא בִשְׁלִי. וְיֵת כָּל מוֹתָרָא.

אֲצַנְעוּ לְכוֹן. לְמִטָּרָא עַד צַפְרָא: כ'ד וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא-
 הִיָּתְהָ בּוֹ: וַאֲצַנְעוּ יְתִיָּה עַד צַפְרָא. כ'מא דְפִקִּיד מֹשֶׁה. וְלֹא סְרִי.
 וְרַחֲשָׂא לָא הָוֵת בִּיָּה: כ'ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם
 כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם לִיְהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֵהוּ
 בַשָּׂדֶה: וַאֲמַר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ יוֹמָא דִּין. אַרִי שְׁבֵתָא יוֹמָא דִּין קְדָם
 יי. יוֹמָא דִּין. לָא תִשְׁכַּחֲוִיָּה בְּחַקְלָא: כ'ד שֵׁשֶׁת יָמִים
 תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא יִהְיֶה-בּוֹ:

— כ"ט —

מְנוֹנוּ בְּמִים. בִּשְׁלוּ הַיּוֹם. לְשׁוֹן אִפְיָה נּוֹפֵל
 בְּלָחֶם. וְלְשׁוֹן בְּשׁוּל בְּתַבְשִׁיל: לְמִשְׁמַרְתָּ.
 לְגַנְזָה: כ'כ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי
 שַׁבַּת הַיּוֹם. שְׁחָרִית שְׁהִיו רְגִילִים לְצִאת
 וְלִלְקוּט, בָּאוּ לְשֹׂאוֹל אִם נִצָּא אִם לֹאוּ. אֲמַר
 לָהֶם אֵת שְׁבִידְכֶם אֲכַלוּ. לְעֵרֵב חֲזָרוּ לְפָנָיו

זֶלֶק הַדְּקֻדֹק: כ'כ אֲשֶׁר תֹּאפוּ אִפּוֹ. לְשׁוֹן צוּוִי וְהֵאֱלִיף בְּצִיר"י (מִהַר"ם):

תפסיר רס"ג

ואליום אלסאבע. סבת לא יכון
פיה: כז) פלמא פאן פי אליום
אלסאבע. כרג אנאס מן
אלקום לילתקטון. פלם יגדו
שייא: כח) פקאל אללה למוסי.
אלי כס קד אביתם. אן תחפצו
וצאייא ושראיעי: כט) אנצירו.
אן אללה קד אעטאכם שריעה
אלסבת. לדאלך הו מעטיכם.
פי אליום אלסאדס טעאם
יומין, פלגלס כל אמר מכאנה.
ולא יכ'רג אחד מן מוצעה פי
אליום אלסאבע: ל) פאסבת
אלקום פי אליום אלסאבע:

שתא יומין תלקטוניה. וביומא שביעאה.
שבתא לא יהי ביה: כד) ויהי ביום
השביעי יצאו מן העם
ללקט ולא מצאו: והוה ביומא
שביעאה. נפקו מן עמא למלקט. ולא
אשכחו: ס) ויאמר יהוה
אל-משה עד-אנה מאנתם
לשמר מצותי ותורתי:
ואמר יי למשה. עד אמתאי אתון מסרבין.
למטר פקודי ואוריתי: כט) ראו כי-

יהוה נתן לכם השבת על-כן הוא נתן לכם
ביום הששי לחם יומים שבו איש תחתיו אל-
יצא איש ממקומו ביום השביעי: חזו. ארי יי יהב לכון
שבתא. על כן. הוא יהיב לכון. ביומא שתיתאה לחים תרין יומין.
תיבו אנש תחותוהי. לא יפוק אנש. מאתריה ביומא שביעאה:
ל) וישבתו העם ביום השביעי: ושבתו עמא ביומא שביעאה:

— כס"י —

אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים:
כח) עד אנה מאנתם. משל הדיוט הוא. בהדי
הוצא לקי פרבא. על ידי הרשעים מתגנזין
הכשרין: כט) ראו. בעיניכם פי ה' בכבודו
מזהיר אתכם על השבת. שהרי נס נעשה
זולק הרקדוק: וישבתו העם וכו'. הגירסא בתרגום כ"י ושבתו עמא. תרגם כן ולא תרגם
ונחו, להיות כי ידוע כי כל העם שבמקרא אינו אלא ערב רב כאז"ל ובערב רב לא יצדך לשון
מנוחה רק לשון בטלה ממלאכה וכענין שנת שבתון יהיה לארץ כי לא הנחילו ית' למנוחה
נפשית רק לעמו ישראל. ומצאתי לראשנים קדמונינו ע"ה בפירוש פרקי רבינו הקדוש פרק
השלשה וז"ל בלשון ערבית ואעלם אן מנוחת שבת מבאינה למנוחת חול אד פיה קדושה

תפסיר רס"ג

לא) וְסַמָּא אַל אִסְרָאִיל אִסְמָה
אֶלְמִן. וְהוּ כַּבְּזָר אֶלְכַבְּזָרָה
אֲבִיץ. וְטַעְמָה פְּקֻטָּאִיף בְּעַסְלָ:
לב) פְּקָאֵל מוּסִי. הִדְיָא אֶלְאֵמֵר
אֶלְדִּי אֵמֵר אֶלְלָה בַּה. מֵל
אֶלְמֵרֻזְבָּאן מְנָה. יְכּוֹן מַחְפּוּצָא
לְאִגְיָאֵלְכֶם. לְפִי יִנְצְרוֹן
אֶלְטַעָאם אֶלְדִּי אִטַּעְמַתְכֶם פִּי

וַיִּקְרָא בֵּית-יִשְׂרָאֵל
אֶת-שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזָרַע
גֹּד לָבֶן וְטַעְמוֹ כְּצִפְיַחַת
בְּדָבָשׁ: וְקָרוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְת שְׁמִיה
מִנָּא. וְהוּא. כְּכַר זָרַע גְּדָא חִיּוֹר.
וְטַעְמִיה כְּאֶסְקָרִיטוֹן בְּדָבָשׁ:
לב) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֹּא הָעֵמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
לְדַרְתֵּיכֶם לְמַעַן | יֵרְאוּ אֶת-הֵלֶחֶם אֲשֶׁר
הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: וַאֲמַר מֹשֶׁה. דִּין פִּתְגָמָא דְפִקִּיד יִי. מְלִי עוֹמְרָא
מִנִּיה. לְמַטָּרָא לְדַרְיִכּוֹן. בְּדִיל דִּיחֻזּוֹן יְת לַחֲמָא. דְּאוֹכִילִית יְתִכּוֹן

• ————— רס"י ————— •

לְדַרְתֵּיכֶם. בִּימֵי יְרֻמְהוֹ פְּשֻׁהִיה יְרֻמְהוֹ
מוֹכִיחֶם. לְמָה אֵין אַתֶּם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה
וְהֵם אוֹמְרִים נְגִיח מִלֹּאכְתָּנוּ וְנַעֲסוֹק
בַּתּוֹרָה, מִהִיכֵן נִתְפָּרְנָס, הוֹצִיא לָהֶם צִנְצָנֹת
הֶמֶן וְאָמַר לָהֶם (יִמִּיכ 3 ל6) הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ
דָּבָר הַזֶּה, שְׁמַעוּ לֹא נֶאֱמַר אֶלְא רְאוּ בְּזֶה
נִתְפָּרְנָסוּ אַבּוֹתֵיכֶם, הִרְבָּה שְׁלוּחִין יֵש לֹ
לְמָקוֹם לְהִכִּין מוֹזוֹן לִירְאִיו:

סוֹפְרִים, וְעִיקְרוֹ שְׁלִמְקָרָא עַל לֹקְטֵי הֶמֶן
נֶאֱמַר: לֹא וְהוּא כְּזָרַע גֹּד לָבֶן. עֵשֶׂב שְׁשֻׁמוֹ
סְלִיידִי"ס [כּוֹסְבַּר] וְזָרַע שְׁלוֹ עֵגוּל וְאִינוּ לָבֶן,
וְהֶמֶן הָיָה לָבֶן, וְאִינוּ נִמְשָׁל לְזָרַע גֹּד אֶלְא
לְעִנְיֵן הָעֵגוּל כְּזָרַע גֹּד הָיָה, וְהוּא לָבֶן:
כְּצִפְיַחַת. כְּצֶק שְׁמִטְגִּין אוֹתוֹ בְּדָבָשׁ
וְקוֹרִין לוֹ אֶסְקָרִיטוֹן בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה וְהוּא
תְּרַגּוֹם שְׁל־אֶנְקָלוֹס: לֹא לְמִשְׁמֶרֶת. לְגִנְיָה:

זֶלֶק הַדְּקוּק: וּבְרַכָּה וְלֹא יִצְהַר עֵצִם דַּאֲלַךְ אֶלְדָּה אֶלְא עַנְד אֶלְמֵדְרַכִּין לְקוֹלְהֵם [תְּרַגּוֹם: וְדַע
שְׁמִנּוּחַת שְׁבַת נִבְדַּלְת מִמִּנּוּחַת חוֹל מִשּׁוּם שִׁיש בַּה קְדוּשָׁה וּבְרַכָּה. וְלֹא יִתְגַּלָּה גּוֹדֵל אוֹתוֹ
תַּעֲנוּג אֶלְא אֶצֶל הַמִּשְׁכִּילִים כְּאִמְרָם] וַיִּנּוּחוּ בָּם כֹּל יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי שְׁמִיךְ. עַכְ"ל מִכּוֹן לְמָה
שְׁכַתְּבֵנוּ וְדוֹק, וְאִם יִחְלֹק הַחֹלֵק דֹּלָא מִיִּירֵי עַל הָעֵרֵב רַב, נִשְׁיַבְנוּ דְכָל הַמְּקָרָאוֹת מִתְּרַגּוֹם שְׁבַת
כְּלִשׁוֹן הַמְּקָרָא וְאִפִּילוּ הַכִּי שֵׁם אֵין לְהַקְפִּיד כִּי סְמוּךְ לוֹ שֵׁם הַשֵּׁם שְׁבַת לַה' אֵלְהִיךְ שְׁבַת לַה'.
וּבְפִסְוֹק שְׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ תְּרַגּוֹם שְׁבַת וְנַח הִנֵּה מְבוֹאֵר כִּי אֵין תְּרַגּוֹם וְנַח כִּי אִם עַל תִּיבַת וַיִּנְפֹּשׁ
שְׁבַת מְקָרָא. אֵיךְ שִׁיחִיה תִּיבַת שְׁבַת שׁוּה בְּלַה"ק וּבְתִרְגּוֹם. וְעִיִּין בְּסִפְר עֻקִּידָה פְּרֻשַׁת בְּרַאשִׁית
וּדְבָרֵיו יִסְפִּיק לְכָל מָה שְׁכַתְּבֵנוּ וְדוֹק:

תפסיר רס"ג

בַּמִּדְבָּרָא בְּאִפְקוֹתַי יִתְכוּן מֵאֲרָעָא
 דְּמִצְרַיִם: **לֵאמֹר וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה**
אֶל-אֱהֲרֹן קַח צְנִיעַנֶת אַחַת
וְתֵן-שָׁמָּה מִלֹּא-הָעֵמֶר מִן
וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה
לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: וַאֲמַר
 מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן. סֵב צְלוּחִית חֲדָא. וְהֵב תִּמְנָן
 מִלֵּי עוֹמְרָא מִנָּא. וְאַצְנַע יְתִיָּה קָדָם יי.
 לְמִטְרָא לְדְרִיכוֹן: **לֵאשֶׁר צִוָּה**

אלבר. חין אכירגתכם מן בלד
 מצר: לג) פקאל מוסי להרון.
 כיד ברנייה ואחדה. ואגעל
 פיהא מל אלמרוזבאן מנא.
 וצעיה בין ידי אללה. מחפוצא
 לאגיאלכם: לד) כמא אמר
 אללה מוסי. וצעיה הרון. בין
 ידי אלשהאדה מחפוצא:
 לה) ובני אסראיל. אכלו אלמן
 ארבעין סנה. אלי דכילדם
 אלי בלד עאמר. אכלוה אלי
 דכילדם. אלי טרף בלד

יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וַיְנִיחֵהוּ אֱהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת: כְּמָא דְּפִקִּיד יי לְמֹשֶׁה. וְאַצְנַעִיָּה אֱהֲרֹן. קָדָם
 סְהָדוּתָא לְמִטְרָא: **לֵאשֶׁר צִוָּה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת-הַמֶּן**
אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד-בֹּאֵם אֶל-אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת
אֶת-הַמֶּן אָכְלוּ עַד-בֹּאֵם אֶל-קִצְהַ אֶרֶץ פְּנֵעוֹן:
 ובני ישראל. אכלו ית מנא ארבעין שנין. עד דעלו לארע יתיבתא.

• ————— רס"י ————— •

שאותה שבוער הירדן מישבת וטובה,
 שנאמר (דברים ג כב) אעברה נא ואראה את
 הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ותרגום
 של נושבת יתבתא, רצה לומר מישבת:
אל קצה ארץ פנעון. בתחלת הגבול, קדם
 שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב.
 נמצאו מכחישין זה את זה, אלא בערבות
 מואב כשמת משה בשבעה באדר פסק המן
 מלירד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד
 שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר

לג צנענת. צלוחית של-חרס, כתרגומו:
והנח אתו לפני ה'. לפני הארון, ולא נאמר
 מקרא זה עד שנבנה אהל מועד, אלא
 שנכתב כאן בפרשת המן: **לכ ארבעים שנה.**
 והלא חסר שלשים יום, שהרי בהמשה עשר
 באיר ירד להם המן תחלה, ובהמשה עשר
 בניסן פסקו, שנאמר (יחזק כ יב) וישבת המן
 ממחרת, אלא מגיד שהעונות שהוציאו
 ישראל ממצרים טעמו בהם טעם מן:
אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן

יֵת מִנָּא אֲכֹלוּ. עַד דָּאֲתוּ. לְסִפֵּי אַרְעָא
 דְּכַנְעַן: לֵד וְהָעֹמֵר עֲשִׂירִית
הָאִיפָה הוּא: וְעוֹמְרָא. חֵד מִן
 עֲשָׂרָא בְּתֵלַת סְאִין הוּא: **פ (טביעי)**
טביעו **בספר** **העשר** **לד** **א** **וְיִסְעוּ כָּל-**
עַדֵּת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר-
סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל-פִּי יְהוָה
וַיַּחֲנוּ בְּרַפִּידִים וַאֲיִן מִים
לְשֵׁתֵת הָעַם: וּנְטֹלוּ. כָּל כְּפִישְׂתָּא
 דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּרָא דְּסִין. לְמִטְלָנִיֵּהוּן
 עַל מִימְרָא דִּי. וּשְׂרוּ בְּרַפִּידִים. וְלִית

תפסיר רס"ג
 פנעאן: לד) וכאן אלמורזבאן
 עשר אלויבה: יז א) תים רחל.
 גמאעה' בני אסראיל מן בריה'
 סין. פי מראחלהם עלי קול
 אלה. ונזלו פי רפידים. ולם
 יכון מאא ללקום לשרבון:
 ב) פכאצם אלקום מוסי.
 וקאלו אעטנא מאא ונשרב.
 קאל להם מוסי. מא
 תכיאצמוני. ומא תגרבון
 אלה: ג) ולמא עטש תים
 אלקום לאלמא. תד'מרו עלי
 מוסי. וקאלו לה. לם
 אצעדתנא מן מצר. לתקתלנא
 ובנינא ומואשינא באלעטש:

מִיָּא לְמִשְׁתֵּי עֲמָא: **ב וַיִּרְבַּ הָעַם עִם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ**
תְּנוּ-לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מַה-
תְּרִיבוּן עִמָּדֵי מַה-תִּנְסוּן אֶת-יְהוָה: וּנְצָא עֲמָא עִם
 מֹשֶׁה. וַאֲמָרוּ. הֲבוּ לָנָא מִיָּא וְנִשְׁתֵּי. וַאֲמַר לְהוּן מֹשֶׁה. מָא נְצַן אֲתוּן
 עִמִּי. מָא מְנַסֵּן אֲתוּן קְדָם יְיָ: **ג וַיִּצְמָא שֵׁם הָעַם**
לַמַּיִם וַיִּלֶן הָעַם עַל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה
הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת-בְּנֵי

— רס"י —

(יכושט כ יא) ויאכלו מעבור הארץ ממחרת
 הפסח: לו עשירית האיפה. האיפה שלש
 סאין, והסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגין
 והלוג שש ביצים נמצא עשירית האיפה

ארבעים ושלש ביצים וחמש ביצה והוא
 שעור לחלה ולמנחות:
 ז' מה תנסון. לומר היוכל לתת מים
 בארץ ציה:

תפסיר רס"ג

וְאֶת־מִקְנֵי בְּעֻמָּא: וְצִהִי תַמָּן
 עֻמָּא לְמִיָּא. וְאֶתְרַעַם עֻמָּא עַל מֹשֶׁה.
 וְאָמַר. לְמָא דְנָן אֲסִיקְתְּנָא מִמְּצָרִים.
 לְקַטְלָא יְתִי. וְיָת בְּנֵי וְיָת בְּעִירֵי
 בְּצִהוּתָא: ^ה וַיַּעֲקֹק מֹשֶׁה אֶל־
 יְהוָה לֵאמֹר מַה אֲעֹשֶׂה
 לְעַם הַזֶּה עוֹד מְעַט
 וְיִסְקְלֵנִי: וְצִלִּי מֹשֶׁה קָדָם יי לְמִימַר.

(ד) פְּצָרְךָ מוֹסִי אֵלַי אֱלֹהֵי
 קְאִילָא. מָא אֲצַנַע בְּהוֹלָאֵי
 אֱלֹקִים. עַן קָלִיל וְרַגְמוּנֵי:
 (ה) פְּקָאֵל אֱלֹהֵי לֵה. מַר בֵּין יְדֵי
 אֱלֹקִים. וְכַד' מְעַד מִן
 מְשִׁאִיכֵהֶם. וְעֻצְאֵךְ אֱלֹדֵי
 צִרְבַת בְּהָא אֲלֵנִיל. כְּדֵהָא
 בִּידֵךְ וְאֲמִי: (ו) הָאֲנָא מוֹקֵף
 דְּלִילָא בֵּין יְדֵיךְ עֲלִי אֲלֻצְוָאן פִּי
 חֲרִיב. פְּאֻצְרַב אֲלֻצְוָאן. יִכְרַג
 מִנָּה מָאָא יִשְׁרַבּוּה אֱלֹקִים.

מָא אֲעֵבִיד לְעֻמָּא הַדִּין. עוֹד זְעִיר פּוֹן
 וְרַגְמוּנֵי: ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם
 וְקַח אִתְּךָ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ
 אֶת־הַיָּאֵר קַח בְּיַדְךָ וְהִלַכְתָּ: וְאָמַר יי לְמֹשֶׁה. עֲבֹר
 קָדָם עֻמָּא. וּדְבַר עִמְךָ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל. וְחוּטְרֵךְ. דְּמַחֲתִיתָא בֵּיה יָת נְהָרָא.
 סב בִּידֵךְ וְתִיזִיל: ^ה הַנְּגִי עִמָּד לִפְנֵיךָ שָׁם | עַל־הַצּוּר
 בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׂתֶה
 הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: הָאֲנָא
 קָאִים קְדָמְךָ תַמָּן עַל טְנַרָא בְּחֹרֵב. וְתַמַּחֵי בְּטַנַרָא. וַיִּפְקֹז מִנִּיָּה.

— רס"י —

הַיָּאֵר, אֵלָא שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים עַל הַמַּטֶּה
 שְׁאִינוּ מוֹכֵן אֵלָא לְפָרְעוֹת, בּוֹ לְקַח פְּרָעָה
 וּמְצָרִים כַּמָּה מְכּוֹת בְּמְצָרִים וְעַל הַיָּם, לְכֵן
 נֶאֱמַר אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר, יָרְאוּ עֲתָה
 שְׂאֵף לְטוֹבָה הוּא מוֹכֵן: וְהִכִּיתָ בַּצּוּר. עַל
 הַצּוּר לֹא נֶאֱמַר אֵלָא בַּצּוּר, מִכָּאֵן שְׁהַמַּטֶּה
 הָיָה שְׁלֵמִין דְּבַר חֹזֵק וְשִׁמוֹ סַנְפְּרִינּוֹן וְהַצּוּר

ד עוֹד מְעַט. אִם אֲמַתִּין עוֹד מְעַט וְיִסְקְלֵנִי:
 כ עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם. וְרָאָה אִם יִסְקְלוּךָ, לְמָה
 הוֹצֵאתָ לְעוֹלָם עַל בְּנֵי: וְקַח אִתְּךָ מִזְקְנֵי
 יִשְׂרָאֵל. לְעֵדוֹת שְׁיָרְאוּ שְׁעַל יְדֵךְ הַמַּיִם
 יוֹצְאִים מִן הַצּוּר, וְלֹא יֵאמְרוּ מַעֲיָנוֹת הָיוּ שָׁם
 מִימֵי קָדָם: וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת
 הַיָּאֵר. מַה תִּלְמוּד לֹאֲמַר אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת

תפסיר רס"ג

פֶּצַע כְּדֹאֵךְ. בְּחִצְרֵהוּ שִׁוּךְ
 אֶל אִסְרָאֵל: (ז) פֶּסֶם דֹּאֵךְ
 אֶלְמוּצֵעַ. דִּז אֶלְמַחְנָה
 וְאַלְכִיצוּמָה. עֲלִי מָא כִּיאֶם
 בְּנֵי אִסְרָאֵל. וְאַמְתַּחְנֵנוּ אֶלְלָה
 קִאֵלִיִן. הַל מוּגוּד נוֹר אֶלְלָה פִי
 מָא בִּינְנָא אִם לֹא: (ח) תִּים גֵּא
 עַמְלָק. וְחֶאֱרַב בְּנֵי אִסְרָאֵל פִי
 רְפִידִים: (ט) פֶּקֶאֶל מוּסִי
 לִיהוֹשֻׁעַ אֶכְתָּאֵר לְנָא רְגֵאֵלָא.
 וְאַכְרָג חֶאֱרַב עַמְלָק. גִּדָּא.

מִיָּא וַיִּשְׁתִּי עָמָא. וְעַבְד בֶּן מֹשֶׁה. לְעֵינַי
 סְבִי יִשְׂרָאֵל: **וַיִּקְרָא שֵׁם**
הַמָּקוֹם מִסָּה וּמְרִיבָה עַל-
רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל
נַסְתָּם אֶת-יְהוָה לֵאמֹר
הֵישׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם-
אֵין: וקרא שְׁמִיָּה דְאֶתְרָא. נְסִיתָא
 וּמִצוּתָא. עַל דְנִצּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַל
 דְנִסְיָאוֹ קָדָם יִי לְמִימְרָא. הָאֵית שְׂכִינְתָא

דִּיִּי בִּינְנָא אִם לֹא: **פ וַיבֹּא עַמְלָק וַיִּלְחַם**
עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרְפִידִים: וְאַתָּא עַמְלָק. וְאַגִּיחַ קְרָבָא עִם
 יִשְׂרָאֵל בְּרְפִידִים: **ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוֹשֻׁעַ**
בַּחֲר-לָנוּ אַנְשִׁים וַיֵּצֵא הֵלָחִם בְּעַמְלָק מִחֶר

•————— רס"י —————•

וּכְבוֹד חֶבְרָה כְּמוֹרָא רְבָה, מְנִין שְׁנַאֲמַר
 (בְּמִדְבַר יב יא) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי
 וְהִלֵּא אֶהְרֹן גְּדוֹל מֵאַחֵיו הִזֵּה וְעוֹשֶׂה אֶת
 חֶבְרֹו כְּרָבוֹ. וּמוֹרָא רְבָה כְּמוֹרָא שְׁמַיִם מְנִין,
 שְׁנַאֲמַר (שס יא כח) אֲדֹנָי מֹשֶׁה כְּלָאֵם, כֹּלֵם מִן
 הָעוֹלָם, חֵיבִין הֵם כְּלֵיהּ, הַמוֹרְדִים בָּהּ, כְּאֵלוֹ
 מְרִדוֹ בְּהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: **וַיֵּצֵא הֵלָחִם. צא**
 מִן הָעֵנָן וְהֵלָחִם בּוֹ: **מִחֶר. בַּעַת** הַמְלַחְמָה
 אֲנָכִי נֶצֶב: **בַּחֲר לָנוּ אַנְשִׁים.** גְּבוּרִים וַיִּרְאִי
 חֲטָא שְׂתֵּהָא זְכוּתָן מְסִיעֵתָן. דְּבַר אַחַר בַּחֲר
 לָנוּ אַנְשִׁים שִׁוּךְ עֵין לְבַטֵּל כְּשָׁפִים לְפִי שְׂבָנֵי
 עַמְלָק מְכַשְׁפִּין הִיוּ: **וַיִּמְשָׁה אֶהְרֹן וַחֲוֹר.**
 מְכַאן לְתַעֲנִית שְׂצָרִיכִים שְׁלֵשָׁה לְעַבּוֹר לְפָנֵי

נְבִקְע מִפְּנֵיו: **ס וַיבֹּא עַמְלָק וַיִּלְחַם** וַיִּגִּי. סְמָךְ פְּרָשָׁה
 זוּ לְמִקְרָא זֶה, לְוֹמַר תְּמִיד אֲנִי בֵּינְכֶם וּמְזִמָּן
 לְכָל צָרְכֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים (פְּסוּק ז) הֵישׁ ה' **ה'**
 בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין חֵיכֶם שְׂהַפְלֵב בָּא וְנוֹשֶׁף
 אֶתְכֶם וְאַתֶּם צוֹעֲקִים אֵלַי וְתִדְעוּן הֵיכָן אֲנִי.
 מִשָּׁל לְאָדָם שְׂהַרְפִּיב בְּנוֹ עַל כְּתַפּוֹ וַיֵּצֵא
 לְדָרְהָ, הִזֵּה אוֹתוֹ הֵבֵן רוֹאֶה חֶפֶץ וְאוֹמֵר,
 אֲבָא טוֹל חֶפֶץ זֶה וְתֵן לִי, וְהוּא נוֹתֵן לוֹ, וְכֵן
 שְׁנִיָּה וְכֵן שְׁלִישִׁית, פִּגְעוּ בְּאָדָם אֶחָד, אָמַר לוֹ
 אוֹתוֹ הֵבֵן רְאִיתָ אֶת אֲבָא. אָמַר לוֹ אֲבִיו אֵינְךָ
 יוֹדֵעַ הֵיכָן אֲנִי, הַשְּׁלִיכוּ מֵעֲלָיו וּבָא הַפְּלֵב
 וּנְשָׁכוּ: **ט בַּחֲר לָנוּ.** לִי וְלָהּ הַשְּׁוֹדוֹ לוֹ, מְכַאן
 אָמַרוּ יְהִי כְבוֹד תְּלַמִּידָךְ חֶבִיב עֲלֶיךָ כְּשִׁלְךָ

תפסיר רס"ג

אֲנִי נֶעֱבַר עַל-רֹאשׁ
הַגְּבֻעָה וּמִטָּה הָאֱלֹהִים

בְּיָדַי: וְאָמַר מֹשֶׁה לַיהוָה בְּחַר לְנָא

גֹּבְרִין. וּפֹק אֲגִיחַ קִרְבָּא בְּעַמְלָק. מְחַר.

אֲנָא קָאִים עַל רִישׁ רְמַתָּא. וְחֹטְרָא
דְּאֲתַעְבִּידוּ בֵּיהּ נִסִּין מִן קָדָם יי בְּיָדַי:

וַיַּעַשׂ יְהוָה כַּאֲשֶׁר

אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהַלְחֵם

בְּעַמְלָק וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן וְחֹר

עָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה: וְעַבְד

יְהוָה. כְּמָא דְאָמַר לִיהּ מֹשֶׁה. לְאֲגַחָא קִרְבָּא בְּעַמְלָק. וּמֹשֶׁה אֶהְרֹן

וְחֹר. סְלִיקוּ לְרִישׁ רְמַתָּא: יא וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יֵרִים מֹשֶׁה

יָדוֹ וְגֹבֵר יִשְׂרָאֵל וּכְאֲשֶׁר יִנִּיחַ יָדוֹ וְגֹבֵר עַמְלָק:

יב וְהָיָה כִּדְמָרִים מֹשֶׁה. יְדוּהִי מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל. וְכִד מְנַחֵה יְדוּהִי

מִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עַמְלָק: יג וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים וַיִּקְחוּ-

אֶבֶן וַיִּשְׂימוּ תַחְתָּיו וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאֶהְרֹן וְחֹר

תָּמְכוּ בְּיָדָיו מִזֶּה אֶחָד וּמִזֶּה אֶחָד וַיְהִי יָדָיו

• כס"י •

וַיִּקְחוּ. אֶהְרֹן וְחֹר: אֶבֶן וַיִּשְׂימוּ תַחְתָּיו.
וְלֹא יֵשֶׁב לוֹ עַל כֹּר וְכִסֵּת. אָמַר יִשְׂרָאֵל
שְׂרֵיזִין בְּצַעַר, אַף אֲנִי אֶהְיֶה עִמָּהֶם בְּצַעַר:
וַיְהִי יָדָיו אֲמוּנָה. וַיְהִי מֹשֶׁה יָדָיו בְּאֲמוּנָה
פְּרוּשׁוֹת הַשָּׁמַיִם בְּתַפְלָה גְּאֻמָּה וְנִכְוָה:
עַד בֵּא הַשָּׁמַשׁ. שְׁהִיו עַמְלָקִים מְחֻשְׁבִּין אֶת

הַתְּבֵּה, שְׁבַתְעֵנִית הָיוּ שְׂרוּיִם: חֹר. בְּנָה
שְׁלֵ-מָרִים הָיָה וְכָלֵב בְּעֵלָה: יא כַּאֲשֶׁר יֵרִים
מֹשֶׁה יָדוֹ. וְכִי יָדָיו שְׁלֵ-מֹשֶׁה נוֹצְחוֹת הָיוּ
הַמְלַחֲמָה וְכִי כְּדֵאִיתָא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (כט ט):
יג וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִים. בְּשִׁבִיל שְׁנַתְעַצֵּל
בְּמִצְוֶה וּמְנָה אַחַר תַּחְתָּיו, נְתִיקְרוּ יָדָיו:

תפסיר רס"ג

פכאנתא ידיה. מחצונתאן אלי
מגיב אלשמס: יג) פכדד
יהושע. עמלק וקומה בחד
אלסיף: יד) פקאל אללה למוסי.
אכתב הדיה ד'כר פי פתאב.
ואתלה עלי יהושע. פאני
סאמחו ד'כר עמלק. מן תחת
אלסמא: טו) פבנא מוסי
מד'בחא. וסמאה אללה עלמי:

אמונה עד-בא השמש: וידי
משה יקרא. ונסיבו אבנא. ושוואו
תחותיה ותיב עליה. ואהרן וחור סעידין
בידוהי. מכא חד ומכא חד. והואה
ידוהי פריסן בצלו עד דעל שמשא:
ויחלש יהושע את-
עמלק ואת-עמו לפי-חרב:
ותבר יהושע. ית עמלק וית עמיה

לפתגם דחרב: **פ מפעיר** ויאמר יהוה אל-משה
כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע
כי-מחה אמתה את-זכר עמלק מתחת
השמים: ואמר יי למשה. כתוב דא דוכרנא בספרא. ושו קדם
יהושע. ארי ממחא אמחי ית דוכרניה דעמלק. מתחות שמיא:
ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה | נסי:
ובנא משה מדבחא. ופלח עלוהי קדם יי דעבד ליה נסין: *
ויאמר כי-יד על-פס יה מלחמה ליהוה

*עד כאן אלף פסוקים

רס"י

את ישראל לארץ: כי מחה אמתה. לכף
אני מזהירך בן. כי חפץ אני למחותו:
טו ויקרא שמו. שלמזבח: ה' נסי. הקדוש
ברוך הוא עשה לנו פאן נס גדול, לא
שהמזבח קרוי ה', אלא המזבח שמו
שלמזבח זוכר את הנס שעשה המקום, ה'
הוא נס שלנו: טו ויאמר. משה: כי יד על
פס יה. ידו של-הקדוש ברוך הוא הרמה
לשבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה
בעמלק עולמית, ומדו בנס, ולא נאמר בסא.

השעות באצטרולוגיאה באינוו שעה הם
נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את
השעות: יג ויחלש יהושע. חתר ראשי
גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא
הרגם בלם, מכאן אנו למדין שעשה על פי
הדבור שלשכינה: יד כתב זאת זכרון. שבא
עמלק להזדוג לישראל קדם לכל האמות:
ושם באזני יהושע. המכניס את ישראל
לארץ, שיענה את ישראל לשלם לו את
גמולו, פאן נרמו לו למשה שיהושע מכניס

שמו המור (ט) פס יה. המנהג להפריד ביניהם.

תפסיר רס"ג

טז) קאל. אן אלאזלי אקסם
 באלפרסי. אן תכון ללה חרב פי
 עמלק. גיל בעד גיל:
 דעתיד דיתגח קרבא קדם יי בדבית עמלק. לשיציותהון

בעמלק מדר דר: ואמר.

בשבועה אמירא דא מן קדם
 דחילא דשכינתיה על פורסי יקרא.

מדרי עלמא: פ פ פ

ק"ו פיסוקים סימן סנאה

— רש"י —

ואף השם נחלק לחציו, נשבע הקדוש ברוך הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של-עמלק בלו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר (תהלים ט ז) האויב תמו חרבות לנצח, זהו עמלק שכתוב בו (עמוס ט יא) ועברתו שמרה נצח, (תהלים טט) וערים נתשת אבד זכרם המה, מהו אומר אחריו (תהלים ט ח) וה' לעולם ישב, הרי השם שלם, (תהלים טט) פונון למשפט כסאו, הרי כסאו שלם:

חסלת פרשת בשלח

ברכה ראשונה שקודם ההפטרה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם. אשר בחר, בנביאים טובים. ורצה בדבריהם, הנאמרים באמת. ברוך אתה יהוה, הבוחר בתורה, במשה עבדו, וב ישראל עמו. ובנביאי האמת והצדק: (אמז)

הפטרה דזיהי בשלח

בשופטים סימן ד'

ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-פנען לפני בני ישראל: ותבר יי, ביומא ההוא. ית, יבין מלכא דכנען, קדם, בני ישראל: ותלך יד בני-ישראל הלוך וקשה על יבין מלך-פנען עד אשר הכריתו את יבין מלך-פנען: ואזלת. יד בני ישראל, אזלא ותקפא. על, יבין מלכא דכנען. עד דשיצאו, ית, יבין מלכא דכנען: ותשר דבורה וברק

בֶּן־אֲבִינֹעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: וְשָׁבַחַת דְּבֹרָה. וּבָרַק, בַּר
אֲבִינֹעַם, בְּעֵדְנָא הַהוּא, לְמִימְרֵי: הַ בְּפָרַע פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
בְּהַתְנַדֵּב עִם בָּרְכוּ יְהוָה: כַּד מָרְדוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּאוּרִיתָא אֲתוּ
עֲלֵיהוֹן עֲמֻמִּיא, וּטְרֹדוֹנוֹן מִקְרוּיְהוֹן. וְכַד תְּבוּ לְמַעַבְדַּ אֲוִרִיתָא אֲתַגְּבֵרוּ
אֲנוּן, עַל בְּעֲלֵי דְבָבִיְהוֹן. תְּרִיכוֹנוֹן, מְעַל תְּחוּס אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. בְּכִין עַל
פְּרָעוֹת תְּבַר סִסְרָא וּמִשְׁרִיתִיהָ וְעַל נְסָא וּפְרָקְנָא, דְּאֲתַעֲבִיד לְיִשְׂרָאֵל.
דְּתָבוּ חֲכִימִיא לְמַתְבַּ בְּבִתִּי כְּנִישְׁתָּא בְּרִישׁ גְּלִי וְלֹאֲלָפָא יָת עֲמָא,
פִּתְגָמֵי אוּרִיתָא. בְּכִין בְּרִיכוּ וְאוּדוּ, קָדָם יְיָ: הַ שְׁמַעוּ מְלָכִים
הָאֲזִינוּ רֹזְנִים אֲנָכִי לִיהוָה אֲנָכִי אֲשִׁירָה אֲזַמְּרָ לִיהוָה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שְׁמַעוּ מְלַכֵּיא. אֲצִיתוּ, שְׁלֹטוֹנֵיא. אֲמַרָא דְּבֹרָה
בְּנְבוּאָה קָדָם יְיָ, אֲנָא מְשַׁבְּחָא. מוֹדִיא, וּמְבָרְכָא. קָדָם יְיָ, אֱלֹהֵא
דְּיִשְׂרָאֵל: הַ יְהוָה בְּצִאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדְךָ מִשְׁדָּה אֲדוּם
אַרְצָ רָעָשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ גַם־עֵבִים נָטְפוּ מַיִם: אוּרִיתְךָ
דִּיהַבַּת לְהוֹן לְיִשְׂרָאֵל כַּד עָבְרִין עֲלֶיהָ, שְׁלֹטִין בְּהוֹן עֲמֻמִּיא. וְכַד תִּיבִין
לָהּ מִתְּגַבְּרִין אֲנוּן, עַל בְּעֲלֵי דְבָבִיְהוֹן. יְיָ. בַּיּוֹם אֲתַגְּלִיּוֹתְךָ לְמַתְנָה
מִשְׁעִיר בְּהוֹפְעוֹת יִקְרָךְ, עַל תְּחוּמֵי אֲדוּם. אַרְעָא זַעַת. אַף שְׁמִיא, מְכוּ.
אַף עֲנַנֵּיא, נְגַדוּ מִטְרָא: הַ הָרִים נָזְלוּ מִפְּנֵי יְהוָה זֶה סִינֵי מִפְּנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: טוּרִיא זַעוּ, מִן קָדָם יְיָ. דִּין סִינֵי, אֲתַרְגִּיף.
סְלִיק תְּנַנְיָה, פְּתַנְנָא דְּאֲתוּנָא. מִן קָדָם, דְּאֲתַגְּלִי עֲלוּהֵי. יְיָ, אֱלֹהֵא
דְּיִשְׂרָאֵל: הַ בְּיָמֵי שְׁמֹגַר בֶּן־עֲנַת בְּיָמֵי יַעֲלֵ חַדְלוֹ אֲרַחוֹת
וְהִלְכֵי נְתִיבוֹת יִלְכוּ אֲרַחוֹת עַקְלָקְלוֹת: כַּד חָבוּ בַּיּוֹמֵי שְׁמֹגַר
בַּר עֲנַת, בַּיּוֹמֵי יַעֲלֵ. פְּסָקוּ, עַדֵי אֲוִרְחוֹן. וְדִהוּ מְהֻלְכִין, בְּשַׁבִּילֵיא. תְּבוּ
לְמַהוּי אֲזִלוּן, בְּאוִרְחוֹן מְגַנְבִין: ט חַדְלוֹ פְּרִזוֹן בְּיִשְׂרָאֵל חַדְלוֹ עַד
שְׁקֻמַּתִּי דְּבֹרָה שְׁקֻמַּתִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל: חֲרוּבָא, קְרוּי פְּצַחֵיא.
דְּהוּאָה יִתְבֹן, בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל. צַדִּיאָה, וְאַטְלַטְלוּ דְּיִרִיְהוֹן. עַד
דְּאֲשַׁתְּלַחִית אֲנָא, דְּבֹרָה. אֲשַׁתְּלַחִית לְאַתְנַבְּאָה, בְּגוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל:

וַיִּבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אֵז לַחֵם שְׁעָרִים מִגַּן אֶם-יִרְאֶה
 וְרִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בְּיִשְׂרָאֵל: כִּד אֶתְרַעִיאוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל
 לְמַפְלַח לְטַעוֹתָא חֲדָתָן דְּמִקְרִיב אֶתְעַבִּידָא, דְּלֹא אֶתְעַסְקוּ בְּהוֹן
 אֶבְהֶתְהוֹן. אֶתּוּ עֲלִיהוֹן עִמְמִיָּא, וְטַרְדוֹנוֹן מִקְרוּיְהוֹן. וְכִדּוּ דְתַבּוּ
 לְאוֹרִיתָא, לֹא יִכִּילוּ לְהוֹן. דְּכִד אֶתָּא עֲלִיהוֹן סְנֵאָה, וְעַמִּיָּה אֶחָדִי תְרִיסִין
 וְרַמְחִין. בְּאַרְבַּעִין אֶלְפִין, רִישֵׁי מִשְׁרָן. לֹא יִכִּילוּ לְאַגָּחָא קֶרְבָּא,
 בְּיִשְׂרָאֵל: יא לְבִי לְחֻקֵּי יִשְׂרָאֵל הַמְתַּנְדְּבִים בְּעַם בְּרָכוֹ
 יְהוּה: אֶמְרָה דְּבוּרָה בְּנְבוּאָה אֲנָא שְׁלִיחָא לְשַׁבְחָא, לְסַפְרֵי יִשְׂרָאֵל.
 דְּכִד הָוֵת עֶקְתָּא הֵהִיא, לֹא פְסִקוּ מִלְּמַדְרַשׁ בְּאוֹרִיתָא. וְכִדּוּ יֵאִי לְהוֹן
 דְּתַבִּין בְּבִתֵּי בְּנֵישְׁתָּא בְּרִישׁ גְּלִי וּמִלְפִין יְת עִמָּא, פְּתַגְמֵי אוֹרִיתָא.
 וּמִבְּרַכִּין וּמוֹדֵן, קָדַם יֵי: יב רַכְבֵּי אֶתְנֹת צְחָרוֹת יִשְׁבִּי עַל-מְדִין
 וְהִלְכִי עַל-דֶּרֶךְ שִׁיחוֹ: דְּהוּ מִבְּטָלִין עִסְקִיְהוֹן רַכִּיבִין עַל אֶתְנָן,
 דְּחֻשְׁיָקוֹן בְּמִינֵי צִיּוּרִין. וּמִהִלְכִין, בְּכָל תַּחוּם אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. וּמִתַּבְּחָרִין,
 לְמַתַּב עַל דִּינָא. יְהוֹן אֶזְלִין בְּאוֹרְחַתְהוֹן וּמִשְׁתַּעֵן עַל גְּבוּרָן, דְּאֶתְעַבִּידָא
 לְהוֹן: יג מְקוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאַפִּים שָׁם יִתְנוּ צְדָקוֹת
 יְהוּה צְדָקַת פְּרוּזוֹנוֹ בְּיִשְׂרָאֵל אֵז יִרְדּוּ לְשְׁעָרִים עִם-יְהוּה:
 מֵאַתְר דְּהוּ אֲנָסִין לְהוֹן, וְנִסְבִּין מָא דְּבִידְהוֹן. בֵּית מְתוּבַת מוֹכְסִין,
 וּמְכֹנֶת לְסַטִּין. עַל גְּבִין, בֵּית שְׁקִיא דְּמִיָּא. תַּמָּן יוֹדוּן, עַל זְכוּתָא דִּי. עַל
 זְכוּתֵיהּ דִּיתִיב קְרוּי פְּצַחִיָּא, בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. בְּכִין נַחְתּוּ מִפְּרָכִי תַקְפָּא
 לְמַתַּב בְּקְרוּי פְּצַחִיָּא, עַמִּיָּה דִּי: יד עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי
 דְּבְרֵי-שִׁיר קוּם בְּרַק וְשִׁבְהַ שְׁבִיךְ בֶּן-אֲבִינוּעַם: שְׁבַחֵי שְׁבַחֵי,
 דְּבוּרָה. שְׁבַחֵי וְאוֹדָא, מְלִילֵי תְשַׁבְּחָא. קוּם בְּרַק, וְשִׁבִי שְׁבִיךְ, בְּר אֲבִינוּעַם:
 טו אֵז יִרְדַּ שְׁרִיד לְאֲדִירִים עִם יְהוּה יִרְדְּ-לִי בְּגַבּוּרִים:

זולק הלקדוק: יא המתנדבים. המ"ם געי: יב רכבי אתנות צחרות. התרגום 'על אתנן דחשיקון'
 מגזרת מחשקים כסף. (שמות כז-יד). ומתבחרין. כן היא הגירסא כישנות, והוא עד אמרם ז"ל, זה
 בורר לו אחד וזה בורר לו אחד וכו', ופשוט: יג מחצצעים. החי"ת געי והשוא שבצד"י נע:
 ד עורי עורי וכו'. שנים הראשונים מלרע והאחרונים לעיל (רד"ק):

שמן המור (ה) עורי עורי. השתיים הראשונות מלרע והשניות מלעיל.

בְּכִין נְחִית חַד, מִמְּשָׁרְיָתָא דִּישְׂרָאֵל. וְתַבְר, תְּקוּף גְּבַרֵי עַמְמֵיָא. הָא לָא
מִגְבוּרָא, הָוֵת דָּא. אֱלֹהִין יִי. תַבְר קָדָם עַמִּיָה, תְּקוּף גְּבַרֵי סְנְאִיָהוּן:
סד מְנֵי אַפְרִים שְׂרָשָׁם בְּעַמְלָק אַחֲרֵיךְ בְּנִימִין בְּעַמְמֵיךְ
מְנֵי מְכִיר יִרְדּוּ מְחַקְקִים וּמְזַבְּלוּן מְשָׁכִים בְּשַׁבַּט סַפְר:
מִדְּבֵית אַפְרִים. קָם יְהוֹשֻׁעַ בַּר נֹון קַדְמוּתָא אֲגִיחַ קְרָבָא, בְּדְבֵית עַמְלָק.
בְּתַרְוֵהי קָם מְלָכָא שְׂאוּל מִדְּבֵית בְּנִימִין קְטִיל יֵת דְּבֵית עַמְלָק, וְאֲגִיחַ
קְרָבָא בְּשֶׁאֵר עַמְמֵיָא. מִדְּבֵית מְכִיר. נְחַתוּ, מְרִשְׁמִין בְּקְרָבָא. וּמְשַׁבַּט
זְבוּלוֹן. כְּתַבִּין, בְּקַלְמוֹס דְּסַפְר: **ה** וְשָׂרֵי בִישְׁשָׁכָר עַם-דְּבַרְהָ
וְיִשְׁשָׁכָר בֶּן בָּרְק בְּעַמְק שְׁלַח בְּרַגְלֵיו בְּפַלְגֹות רְאוּבֵן
גְּדוּלִים חֻקְקֵי-לֵב: וְרַבְרַבֵי יִשְׁשָׁכָר, מִשְׁתַּמְעִין לְמַלְי דְּבוּרָה. וְשֶׁאֵר
שַׁבְטָא דִּישְׁשָׁכָר, מְשַׁמְשִׁין קָדָם בָּרְק. מִשְׁתַּלְחִין בְּקַרְוֵי מִישְׂרָא לְכָל
אַתְר דְּצַרִיךְ לְתַמּוֹן, בְּתַשְׁלַחְתִּיהָ. בְּזַרְעֵית רְאוּבֵן. סְגִיאִין, נְכַלִּי לְבָא:
הה לְמָה יִשְׁבֶּת בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים
לְפַלְגֹות רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֻקְרֵי-לֵב: לְמָא תַבְתַּוּן, מִמְּשָׁרְיָת
קְרָבָא. לְמַתְב בֵּין תַּחוּמֵיָא לְמִשְׁמַע בְּשׁוּרָא, דָּא מִן דָּא. לְבָרְק אַתַּוּן
אַמְרִין, דִּילְךְ אֲנַחְנָא. לְסִיסְרָא אַתַּוּן אַמְרִין, דִּילְךְ אֲנַחְנָא. לְמַדַּע אִידָא
הִיא מְשָׁרְיָתָא נְצַחָא בְּקְרָבָא, לְמַהוּי עַמֵּה. הַכְּדִין כְּשֶׁר לְכוּן לְמַעְבַּד,
דְּבֵית רְאוּבֵן. הֵלָא יַדְעַתוּן. דְּקַדְמוּהֵי גְלִין, מַחְשַׁבַת לְבָא: **יט** גְּלַעַד
בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכַן וְדָן לְמָה יַגּוּר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יֹשֵׁב לְחוּף
יַמִּים וְעַל מְפָרְצֵיו יִשְׁבּוּן: דְּבֵית גְּלַעַד. בְּעֵבֶרָא דִּירְדְנָא, שְׂרוּ.
וּדְבֵית דָּן. גְּזוּ עֵבֶרוּ, יֵת יַרְדְנָא. שׁוּיָאוּ נְכַסִּיהוּן, בְּסַפִּינֵיָא. דְּבֵית אֲשֶׁר. עַל
סַפְר יַמְמֵיָא, שְׂרוּ. קַרְוֵי עַמְמֵיָא דְּפַגְרוּ תַבּוּ בְּנִנוּן, וִיתִיבוּ בְּהוּן: **כ** זְבֻלוֹן
עַם חֲרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת וּנְפַתְלֵי עַל מְרוֹמֵי שְׂדֵה: דְּבֵית
זְבוּלוֹן. לְקַבִּיל עַמְמֵיָא דְּגַדִּיפּוּ מְסַרוּ נַפְשָׁהוּן לְקַטְלָא, אֲנוּן וּדְבֵית נַפְתָּלֵי.
יִשְׁבַּחוּנוּנוּן, כָּל יֵתְבֵי אַרְעָא: **כא** בָּאוּ מְלָכִים נְלַחְמוּ אֲזוּ נְלַחְמוּ

ז'לק הדקדוק: " חקקי". הקופין רפויות והשווא נח, וכ"כ רש"י ז"ל בפירושו:

ה המשפּתִים. הו"א בגעיא:

מִלְכֵי כְנָעַן בְּתַעֲנֵךְ עַל־מִי מִגְדּוֹ בַּעַע כֶּסֶף לֹא לָקַחוּ:
אֲתוּ מִלְכֵי־אֲגִיחוֹ קָרְבָּא. בְּכִין אֲגִיחוֹ, מִלְכֵי כְנָעַן. בְּתַעֲנֵךְ הוּוֹ שָׂרוֹן,
וּמִטֵּן עַל מִי מִגְדּוֹ, מִמּוֹן דְּכֶסֶף, לֹא קִבִּילוּ: ^{כב} מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ
הַפּוֹכְבִים מִמְּסֻלוֹתֵם נִלְחָמוּ עִם־סִיסְרָא: מִן שָׁמַיִא, אֲתַגַּח
עִמָּהוֹן קָרְבָּא. מֵאֲתַר דְּנַפְקִין בּוֹכְבֵי־אֲ, מִכְּבִישֵׁי דְּבִרְיָהוֹן, תַּמָּן אֲתַגַּח
קָרְבָּא, עִם סִיסְרָא: ^{כג} נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם נַחַל קְדוּמִים נַחַל
קִישׁוֹן תִּדְרְכֵי נַפְשֵׁי עֹז: נַחֲלָא דְּקִישׁוֹן, תַּבְּרַנּוֹן. נַחֲלָא דְּאֲתַעֲבִידוּ
בֵּיהּ נְסִין וּגְבוּרֵן לְיִשְׂרָאֵל מִלְּקַדְמִין, הוּוֹ נַחֲלָא קִישׁוֹן. תַּמָּן דּוֹשִׁישֵׁת
נַפְשֵׁי, קְטִילֵי גְּבִרְיָהוֹן בְּתַקוּף: ^{כד} אֲזִי הִלְמוּ עַקְבֵי־סוּס מִדְּהָרוֹת
דְּהָרוֹת אַבִּירָיו: בְּכִין אֲשַׁתְּלַפָּא, טַפְרֵי סוּסוֹתָהוֹן, פְּנוּכָא דְּהוּוֹ
מִפְּנִיד, קָדַם רְתַפֵּי גְּבִרוֹהֵי: ^{כה} אֲזִי מִרוֹז אָמַר מִלְּאָף יְהוָה
אֲרוּ אֲרוּר יִשְׁבִּיָהּ כִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יְהוָה לְעִזְרַת יְהוָה
בְּגְבוּרִים: לוֹטוּ מִרוֹז. אָמַר, נְבִיא דִּי. לוֹטוּ וְתַבְרוּ, יֵת יִתְבְּהָא. אָרִי
לֹא אֲתוּ, לְסַעוּדֵן עִמִּיהּ דִּי. לְסַעוּדֵן עִמִּיהּ דִּי כִּד אֲגִיחַ קָרְבָּא, בְּגְבִרָא:
^{כו} תְּבַרְךָ מְנָשִׁים יַעַל אֲשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנָשִׁים בְּאֶהֱל
תְּבַרְךָ: תַּתְּבַרְךָ, מִבְּרַכַת נְשִׂיא טְבָתָא. יַעַל. אֲתַת, חֶבֶר שְׁלַמָּא.
כְּחֵדָא מְנָשִׂיא דְּמִשְׁמֵשֵׁן בְּבִתֵי מִדְרָשֵׁין, תַּתְּבַרְךָ: ^{כז} מִיָּם שָׂאֵל חֶלֶב
נִתְנָה בְּסַפֵּל אֲדִירִים הַקְרִיבָה חֲמָאָה: מִיָּא שְׂאִיל יֵתָה,
חֶלֶבָא אֲשַׁקִּיאַת יֵתִיהּ. לְמַדַּע, אִם אֵית רַעִיוֹנוֹהֵי עֲלוֹהֵי. בְּפִיִּלֵי גְּבִרָא
קְרִיבַת לְקַדְמוֹהֵי, שְׁמֵן דְּגִבְנִין: ^{כח} יָדָה לִיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיְמִינָה
לְהִלְמוֹת עַמִּלִים וְהִלְמָה סִיסְרָא מַחֲקָה רֵאשׁוֹ וּמַחֲצָה
וְחִלְפָה רַקְתּוֹ: יָדָה, לְסַבְתָּא אוֹשִׁישֵׁת. וַיְמִינָה לְאַרְזֻפְתָּא,
זֶלְקַן הַדְּקִדּוֹק: ^{כט} בְּתַעֲנֵךְ. הַעִי"ן בְּשׁוּא פְּשׁוּט בְּכַל סַפְרֵי תִימָן וְהִירוּשְׁלַמִיִּים וְהוּוֹ נַח. וְהַנּוּ"ן
בְּפַתַח: ^ל נַחֲלָא קִישׁוֹן גְּרָפָם. הַתְּרַגּוּם 'נַחֲלָא דְּקִישׁוֹן תַּבְּרַנּוֹן'. פִּי' דֶּרֶךְ הַמַּיִם הַנְּגַרִים בְּמִוּרָד
כִּשְׁהֵן שׁוֹטְפִים וַיּוֹרְדִים בְּסַלְעִים הֵם מִשְׁתַּכְּרִים וּמִשְׁכְּרִים כֹּל הַנִּשְׁטָף עִמָּהֶם, וּמִזֵּה יֵשׁ לְפָרֶשׁ
הַהִיא דַּפ"ב דַּפְּסַחִים, 'וְלֹא בְּמִים הַגְּרוּפִים' עֵינֵן ר"ן כַּדָּף רַל"ט ע"א בַּהֲרִי"ף ז"ל: ^{לא} עַקְבֵי־סוּס.
הַקוּ"ף דַּגֶּשׁ: ^{לב} וּמַחֲצָה. הַתְּרַגּוּם בִּישְׁנוֹת פַּעַת, וְכֵן גְּרִיס הַעֲרוּךְ:

למתבר רשיעין ואנוסין. מחתיה לסיסרא, תברת רישיה. פעת מוחיה,
 אעברת בצדעיה: **בט בין רגליה פרע נפל שכב בין רגליה**
פרע נפל באשר פרע שם נפל שדוד: בין רגלהא. פרע נפל,
 שכיב. בין רגלהא, פרע נפל. באתר דכרע. תמן נפל בזוא, סיסרא:
ל בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב
מדוע ביש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: מן
 חרפא, אסתכיא ומדיקא. אמיה דסיסרא, מביני אעיתא. אמרא מדין
 אוחרא ותכוהי דברי, למיתי. מדין אתעכבו, רהטיא. דהו מיתן לי,
 אגרת נצחנין: **לא חכמות שרותיה תעננה אף היא תשיב**
אמריה לה: חכימת פרסתותהא, ענן לה. אף היא פחכמתה.
 מתיבא, למימר לה: **לב הלא ימצאו יחלקו שלל רחם**
רחמתים לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל
צבעים רקמה צבע רקמתים לצוארי שלל: הלא
 מדמשבחין, מפלגין בזתא. יהבין גבר וביתיה, לכל חד וחד. בזא סגי,
 קדם סיסרא. בזת ציורי צבענין, על צוריה. נכסי עתיריא ומני חמודא,
 קדם גברוהי דבזו: **לג כן יאבדו כל-אויביך יהוה ואהבו**
בצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה:
 פסיסרא. בין יידון כל סנאי עמד, יי. ורחמוהי. יהון עתידין לאזהרא
 בזיהור יקריה על חד תלת מאה ארבעין ותלתא, כמפק שמשא
 בגבורתיה. ושדוכת ארעא דישראל, ארבעין שנין:

(גאלנו יהוה צבאות שמו קדוש ישראל:)

(פרקנא. יי צבאות, שמייה. קדישא, דישראל:)

על דא יתברך וישתבח, שמה רבא קדישא. די לעילא, חיא וקימא. מברך הוא לעלם,
 ולעלמי עלמיא:

